

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

Diplomová práce

**Ruční práce jako součást vzdělávacího obsahu na primární
škole**

Zuzana Bočková

Olomouc 2016

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Částková, Ph. D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

.....

podpis

Chtěla bych velmi poděkovat Mgr. Pavlíně Částkové, Ph.D. za cenné rady, odbornou pomoc, trpělivost a vstřícnost během vedení mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	8
1.1. Základní vzdělávání	8
1.2. Primární vzdělávání.....	9
1.3. Cíle a úkoly primárního vzdělávání	10
1.4. Vzdělávací obsah primární školy.....	10
1.5. Kurikulární dokumenty.....	11
1.5.1. RVP ZV.....	13
1.3. Specifika žáka mladšího školního věku	15
2. TECHNICKÁ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ŽŠ	19
2.3. Cíle technické výchovy	20
2.4. Historie technické výchovy	22
2.4.1. Technická výchova (tehdy pracovní výchova) v podmínkách českého školství..	26
2.5. Technická výchova v RVP ZV	27
3. RUČNÍ PRÁCE	30
3.3. Definice ručních prací.....	31
3.4. Využití ručních prací na primární škole	32
3.4.1. Ruční práce ve vývoji školských soustav.....	32
3.4.2. Vyučování ručních prací dle metodické příručky z roku 1958.....	34
3.5. Možné rozdělení ručních prací dle různých hledisek.....	44
3.6. Konkrétní techniky ručních prací rozdělené dle materiálu	45
TEXTIL.....	45
3.6.1. Háčkování.....	45

3.6.2. Pletení	47
3.6.3. Vyšívání	49
3.6.4. Paličkování	51
PAPÍR	53
3.6.5. Pletení z papíru	53
3.6.5.1. Quilling	54
3.6.6. Ubrousková technika	56
DROBNÝ MATERIÁL	57
3.6.7. Korálkování	57
EMPIRICKÁ ČÁST	60
4. EMPIRICKÝ VÝZKUM A JEHO HODNOCENÍ.....	60
5.1. Výzkumný nástroj.....	60
4.1. Charakteristika výzkumného souboru	61
4.2. Analýza položek dotazníků	62
Shrnutí.....	82
Závěr	84
LITERATURA	
ANOTACE	

Úvod

Ruční práce jsou staré jako lidstvo samo. Bez ručních prací bychom nikdy nedosáhli takového technického pokroku, jak jej známe dnes. Všechny vynálezy světa přece musí mít základ v některých jednodušších vynálezech a nástrojích, které vznikly z ještě primitivnějších věcí, a tyto věci musel kdysi dávno vytvořit člověk svými rukama bez použití dalších strojů. Lze říct, že ruční práce jsou činnosti člověka, které provádí vlastníma rukama a vzniká tak výrobek určený k daným účelům, ať už k praktickým nebo dekoračním. V minulosti měly ruční práce praktický charakter, dnes jsou brány spíše jako koníček.

Téma ruční práce jsem si vybrala proto, že se ručními pracemi zabývám ve svém volném čase. Ruční práce pro mě představují ideální relaxaci. Člověk musí vytěsnit všechny starosti a problémy každodenního života a musí se soustředit jen na danou činnost. Soustředění a pozornost jsou totiž při ručních pracích nezbytné, abychom se při práci nedopouštěli chyb a docílili tak perfektních výsledků, se kterými budeme spokojeni. Ruční práce mohou být i určitým způsobem seberealizace. Na konci snažení vždy dostaneme nějaký hmatatelný předmět, ze kterého se můžeme těšit, podle možností jej užívat, darovat jej nebo použít jako dekoraci interiéru i jinde.

Vzhledem k mému studijnímu a profesnímu zaměření se diplomová práce bude zabývat zařazením ručních prací do vyučovacího procesu na prvním stupni základní školy. Abychom získali ucelený obraz o vztahu primárního vzdělávání a ručních prací, je nezbytné stručné seznámení s charakteristikou základních škol, cíly a úkoly primárního vzdělávání u nás, kterým se budeme věnovat v první kapitole. Tatáž kapitola pojednává o kurikulárních dokumentech, vztahujících se k primárnímu vzdělávání. Dále seznamuje se specifiky žáka mladšího školního věku a to z toho důvodu, že je třeba znát zvláštnosti tohoto období dítěte, abychom mohli efektivně vést jejich vzdělávání a práci.

Druhá kapitola pojednává o technické výchově na prvním stupni základní školy, vysvětluje základní pojmy a vymezuje cíle a úkoly technické výchovy. Také nastíní historii technické výchovy ve světě i u nás. Neopomeneme ani zařazení technické výchovy do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Ručními pracemi se budeme zabývat ve třetí kapitole. Popíšeme, co jsou to ruční práce, provedeme možné rozdělení ručních prací podle různých hledisek a ve zkratce zmapujeme, jak probíhalo vyučování ručních prací na českých školách a koho se tato výuka týkala. Blíže se seznámíme s několika konkrétními technikami ručních prací a jejich využitím na primární škole.

Cílem empirické části je zmapovat rozsah vyučování ručních prací na základních školách v dnešní době. Zaměříme se také na to, co si učitelé pod pojmem ruční práce představují, a které techniky by pod tento pojem zařadili. Dále budeme zjišťovat, jaké techniky učitelé své žáky učí, ve kterém předmětu ruční práce realizují a jak se k těmto pracím staví samotní žáci. Výzkum bude proveden pomocí dotazníkové metody s náhodným výběrem respondentů různých typů škol a různých krajů České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se budeme zabývat charakteristikou základního a primárního vzdělávání u nás. Dále kurikulárními dokumenty, které k systému vzdělávání neodmyslitelně patří, konkrétně rozebereme nejdůležitější dokument Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Zabývat se budeme i specifiky žáka mladšího školního věku.

1.1. Základní vzdělávání

Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. *„Rozumí se jím vzdělávání, kterého se dostává populaci do 15/16 let, v našich podmínkách do ukončení povinné školní docházky na úrovni školy **primární a nižší sekundární**“* (Skalková, 2007, str. 46).

Poskytování základního vzdělávání upravuje **školský zákon 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, schválený v září roku 2004. **Vyhláška ministerstva školství** o základním vzdělávání upravuje organizaci základního vzdělávání, počty žáků ve školách a třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních potřeb.

Délka **povinné školní docházky** i základního vzdělávání činí od roku 1996/1997 **devět let**. Děti nastupují povinnou školní docházku převážně ve věku šesti let a základního vzdělání dosahují v patnácti letech. V tomto období navštěvují převážně základní školu. Základní škola se dělí na dva stupně: 1. stupeň (primární škola) zahrnuje 1. – 5. ročník a 2. stupeň (nižší sekundární škola) 6. – 9. ročník. Žáci mohou počínaje 6. nebo 8. ročníkem plnit povinnou školní docházku i mimo základní školu, pokud o to rodiče požádají a pokud žák vyhoví podmínkám přijímacího řízení. Žáci mohou přestoupit například na víceletá gymnázia nebo na osmileté konzervatoře. Úspěšným ukončením povinné školní docházky získává žák **základní vzdělání**. Doložkou o získání tohoto stupně vzdělání jsou opatřena vysvědčení (Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě, 2009/10).

Základní školy zřizuje stát, obec, církev nebo mohou být soukromé. U státních a církevních škol se jedná o bezplatné vzdělávání (Zákon č. 561/2004 Sb.). Od roku 1990 jsou základní školy zřizovány převážně obcemi. Základní škola může být spojena se školou mateřskou. Vzdělávání ve veřejných a státních základních školách je bezplatné.

1.2. Primární vzdělávání

Dítě v šesti letech nastupuje povinnou školní docházku a tím začíná jeho primární vzdělávání. Je možné požádat o odklad nástupu do školy o jeden rok, buď z důvodu tělesné, nebo duševní nezralosti dítěte. Výběr základní školy je v kompetenci rodičů. Ředitel spádové školy je ale povinen přijmout přednostně žáky, kteří mají trvalé bydliště v příslušném obvodu. Žáci 1. stupně ZŠ mají možnost plnit povinnou školní docházku také doma podle individuálního vzdělávacího plánu. Domácí vyučování povoluje ředitel spádové školy. Jedná se ale o ojedinělou záležitost (Zákon č. 561/2004 Sb.; Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě, 2009/10).

Organizace školního roku

Školní docházka se v celé České republice zahajuje v tentýž den, a to 1. září. Končí 30. června, pokud do těchto krajních termínů nezasáhnou víkendové dny. Školní prázdniny trvají dva měsíce, od 1. července do 31. srpna. Během školního roku jsou další prázdniny a volna – podzimní, vánoční, pololetní, jarní, velikonoční a ředitelská volna. Vyučování probíhá pět dní v týdnu, konkrétně od pondělí do pátku a jedna vyučovací hodina trvá 45 minut. V rámci učebního plánu může výuka probíhat v kratších celcích, než je vyučovací hodina, nebo naopak v delších celcích, tzv. blocích. Přestávky mezi vyučovacími hodinami trvají 10 minut, hlavní přestávka pak 20 minut. Odpolední vyučování na 1. stupni ZŠ není (Zákon č. 561/2004 Sb.; MŠMT: organizace školního roku 2014 /2015).

Povinná týdenní hodinová dotace je na prvním stupni ZŠ stanovena takto:

- 1. ročník – 18 – 22 h
- 2. ročník – 18 – 22 h
- 3. ročník – 22 – 26 h
- 4. ročník – 22 – 26 h
- 5. ročník – 22 – 26 h

1.3. Cíle a úkoly primárního vzdělávání

Obecný cíl primárního vzdělávání představuje dosažení tzv. **primární vzdělanosti**. Tento pojem zahrnuje osvojení gramotnosti a získání prvotního náhledu na člověka a na svět kolem něj. Primární škola hledá především možnosti (výběr učiva, uspořádání učiva a výběr dalších prostředků vzdělání), které by dítěti umožňovaly poznávat okolní svět s ohledem na jeho věk a individuální zvláštnosti. Zřetel se klade hlavně na rozvoj myšlení, samostatnosti, tvořivosti a na sociální a emocionální rozvoj.

V dnešní době se preferuje tato hierarchie cílu a obsahu primárního vzdělávání:

1. Postoje a hodnoty
2. Dovednosti - např. dovednosti učební, pracovní, rozvoj intelektuálních dovedností, dovedností komunikovat a spolupracovat s lidmi apod.
3. Vědomosti hlavně tzv. základní, podstatné, včetně chápání souvislostí a vztahů, které byly vytvořeny na základě smyslového vnímání, činnosti a vlastních zkušeností žáka (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Tento přístup se odráží i v dokumentu RVP ZV, jehož základním cílem vzdělání je vybavit žáka souborem klíčových kompetencí.

1.4. Vzdělávací obsah

Vzdělávací obsah je jedním ze základních didaktických pojmů. **Vzdělávacím obsahem**, nebo chceme-li obsahem vzdělávání, se podle *Pedagogického slovníku* míní „prostředek kultivace člověka, odrážející úroveň poznání a sociální zkušenosti, zajišťující integritu a kontinuitu vývoje společnosti. Reflektuje systém hodnot, idejí a sociálních vzorců chování, kulturní tradice, poznání vědecké a umělecké, potřeby sociopolitické a ekonomické“ (Průcha, 2009, s. 177).

Obecně řečeno, obsah vzdělávání reprezentuje určitou skutečnost, která je základem výchovně-vzdělávacích procesů a pomáhá tak rozvíjet mimo jiné vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty a kompetence žáků (Průcha, 2009).

Podle Z. Palána obsahem vzdělávání jsou:

- informace, fakta, poučky, vědecké poznatky, které se vzděláváním stávají vědomostmi;
- činnosti, operace, výkony, praktické aktivity technické, vědecké, umělecké, ty se dokonalým zvládnutím stávají dovednostmi;
- složité poznávací procesy – procesy myšlení, vnímání, pozornosti atd., které se postupným rozvíjením stávají intelektuálními schopnostmi);
- poznatky, poučky a hodnoty se vzdělávacím a výchovným působením mění v postoje (Andromedia [online]).

O tom, co je nejdůležitější předat každému jedinci z širokého spektra poznatků a dovedností společnosti, rozhodují společenské potřeby. Tyto potřeby se transformují v obsah vzdělávání na základě formulovaných cílů. Vzhledem k rychlému rozvoji společnosti není vždy snadné společenské potřeby jednoznačně určit. Obsah vzdělávání ovlivňují kromě potřeb společnosti i vývoj společenského poznání, praxe a možnosti a rozvoj žáka. Tyto tři jmenované složky by měly být v obsahu vzdělávání zahrnuty pokud možno rovnoměrně (Pařízek, 1984).

1.5. Kurikulární dokumenty

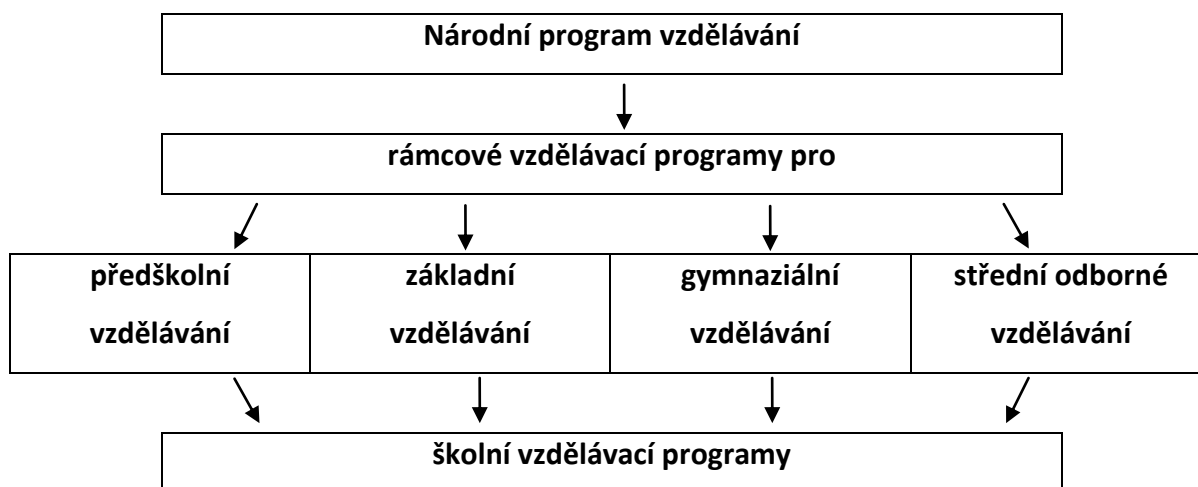
Pojem **kurikulum** – slovo latinského původu (currere = běžeti), které znamená oběh.

„Kurikulum, tj. souhrn znalostí, které si má osvojit člen dané společnosti, je součástí kultury společnosti, odráží úroveň jejího rozvoje i potřeby života“ (Maňák, Janík, Švec, 2008, str. 13).

V pedagogické terminologii pod tímto pojmem rozumíme komplexní vzdělávací program, který definuje cíle, vymezuje jak obsahovou, procesuální, tak i formální stránku vyučování, kam řadíme i řešení otázek pojetí školy, školního klimatu a hodnocení výsledků. Konkrétně je kurikulum vyjádřeno v pedagogických dokumentech (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Kurikulární dokumenty existují ve dvou úrovních: **státní a školní**. Do státní úrovně zařazujeme: Národní program a rámcově vzdělávací programy. Do školní úrovně spadají školní vzdělávací programy.

Systém kurikulárních dokumentů

(Maňák, Janík, Švec, 2008. str. 34)

Národní program vzdělávání – Bílá kniha (2001) rozpracovává cíle vzdělávání a vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů. Tento dokument je východiskem pro zpracování rámcových vzdělávacích programů pro jednotlivé stupně škol.

Rámcové vzdělávací programy se vydávají pro každý obor vzdělání (předškolní, základní, střední, základní umělecké a jazykové vzdělávání). RVP vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Jsou východiskem pro zpracovávání školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání žáků pro tvorbu a posuzování učebnic i učebních textů.

Školní vzdělávací programy vychází z rámcových vzdělávacích programů a uskutečňuje se podle nich vzdělávání v jednotlivých školách a školských zařízeních. ŠVP si každá škola tvoří individuálně s ohledem na místní podmínky a specifika dané školy. ŠVP by měl také obsahovat kromě identifikačních údajů o škole, charakteristiky školy a jejího školního vzdělávacího programu i učební plán a učební osnovy (Zákon č.561/2004 Sb.; Nelešovská, Spáčilová, 2005).

1.5.1. RVP ZV

Rámcový vzdělávací program charakterizuje základní vzdělávání a vymezuje jeho pojetí a cíle. Základní vzdělávání má vést k utváření a postupnému rozvíjení klíčových kompetencí a poskytnout pevný základ všeobecného vzdělávání, které se zaměřuje hlavně na praktické jednání a na situace z běžného života. Učivo je chápáno jako prostředek k dosažení klíčových kompetencí (Maňák, Janík, Švec, 2008). Klíčové kompetence se vymezují jako „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*“ (RVP ZV, 2013, str. 10). Úroveň klíčových kompetencí není ukončená absolvováním základního vzdělávání, ale tvoří základ pro celoživotní zdokonalování.

Za klíčové jsou považovány:

- *kompetence k učení*
- *kompetence k řešení problémů*
- *kompetence komunikativní*
- *kompetence sociální a personální*
- *kompetence občanské*
- *kompetence pracovní.*

Rámcový vzdělávací program vzdělání se dále rozčleňuje do devíti **vzdělávacích oblastí**, které se také dělí na jeden nebo více **vzdělávacích oborů**. Pro 1. stupeň se jedná o následující oblasti:

- *jazyk a jazyková komunikace (český jazyk a literatura, cizí jazyk)*
- *matematika a její aplikace*
- *člověk a jeho svět (jen v oblasti primárního vzdělávání)*
- *umění a kultura (hudební výchova, výtvarná výchova, příp. dramatická výchova)*
- *člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova)*
- *člověk a svět práce (Nelešovská, Spáčilová, 2005)*

Vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů se ve školních vzdělávacích programech dále člení do vyučovacích předmětů. Na učivo těchto vyučovacích předmětů navazují tzv. průřezová témata, která doplňují výuku o řešení aktuálních otázek současného světa.

Jedná se o tato **průřezová témata**:

- *výchova demokratického občana*
- *osobností a sociální výchova*
- *environmentální výchova*
- *výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *interkulturní výchova (RVP ZV,2013).*

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou vymezeny **Charakteristikou vzdělávací oblasti**, na tu navazuje **Cílové zaměření vzdělávací oblasti. Očekávané výstupy a učivo** tvoří obsah jednotlivých oborů. Učivo není členěno podle jednotlivých ročníků, ale pro delší časové úseky: 1. (1. – 3. ročník) a 2. období (4. – 5. ročník) (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Učivo vymezené v RVP ZV je školám k realizaci v jednotlivých ročnících a vyučovacích předmětech jen doporučeno, ovšem stává se závazným na úrovni školních vzdělávacích programů. Jednotu požadavků na vzdělání všech členů společnosti zde zajišťuje zpracování kurikulárních obsahů (školní a státní). Zároveň toto zpracování respektuje místní podmínky, individuální předpoklady a aktuální potřeby pro skupiny i jednotlivce.

Škola má k dispozici celkovou časovou dotaci, která zahrnuje povinné minimální časové dotace pro vzdělávací oblasti a disponibilní časové dotace, které využívá k plnění edukačních cílů. Disponibilní časová dotace slouží k možnosti zařazení takových výchovně-vzdělávacích okruhů do výuky, které podporují specifické nadání a zájmy žáků, i takové, které pozitivně motivují k učení (Maňák, Janík, Švec, 2008).

*„Mezi hlavní **tendence tohoto programu patří** zohlednění potřeb a možností žáků ve vzdělávání, uplatňování variabilnější organizace a individualizace výuky, vytváření příznivého sociálního, emocionálního i pracovního klimatu založeného na účinné motivaci, spolupráci a aktivizujících metodách, zavedení změn v hodnocení žáků, především širší využívání slovního hodnocení“* (Nelešovská, Spáčilová, 2005, str. 36).

Kvůli nejasným hranicím mezi závazným a fakultativním učivem existuje nebezpečí, že učitel podlehe ve výuce subjektivnímu pohledu, zaběhnutým stereotypům nebo pohodlnosti. Je proto výhodné poskytovat učitelům možnosti dalšího vzdělávání, dostupnost, vhodné odborné a metodické literatury, seminářů apod. (Maňák, Janík, Švec, 2008).

1.3. Specifika žáka mladšího školního věku

Vstupem dítěte do první třídy základní školy nastává vývojová etapa mladšího školního věku. „*Jako mladší školní věk označujeme zpravidla dobu od 6 - 7 let, kdy žák vstupuje do školy, do 11 - 12 let věku dítěte, kdy začínají první známky pohlavního dospívání s průvodními psychickými projevy*“ (Langmeier, Krejčířová, str. 117, 2006). Vzhledem k významným rozdílům mezi dětmi na začátku školní docházky a dětmi ve vyšších ročnících, dělí někteří autoři období mladšího školního věku ještě na dvě části. Například Matějček (2005) rozlišuje v užším pojetí mladší školní věk (6 – 8 let) a střední školní věk (9 – 12 let).

Při nástupu do školy pro dítě nastává zásadní životní změna, která pro většinu dětí znamená značnou zátěž. Musí se přizpůsobit novému prostředí, osvojuje si novou sociální roli žáka a také specifický způsob komunikace s učitelem a spolužáky. Velmi psychicky náročné pro dítě je hodnocení a srovnávání vlastního výkonu s výkony spolužáků. Změna nastává také v hlavní činnosti, kterou představovala v předškolním věku hra. Postupně se hra odsouvá na druhé místo a na prvním místě se objevuje učení a další školní povinnosti. Všechny tyto nové činnosti jsou navíc kontrolovány autoritou, učitelem. Hra ovšem stále zůstává významnou činností, má ale reálnější charakter (ubývá magičnosti a fantastičnosti), je složitější a do popředí se dostává soutěživost. Nápadná je žákova aktivita, snaživost a ochota pracovat. V této době si dítě dokazuje vlastní hodnotu, proto mu záleží na dobrém výkonu. Je pilné a pracovité, zažívá kladné pocity z dokončené práce (Plevová, 2006).

Langmeier (2006) charakterizuje tuto etapu jako období *střízlivého realismu*, tzn., že žák chce poznat svět takový, jaký ve skutečnosti je a pochopit okolní svět a věci, které se světa týkají, tak jak jsou „doopravdy“. Oproti předškolákovi, který je ve svém vnímání, myšlení i jednání závislý převážně na vlastní fantazii a vlastí přání. Což můžeme vyzorovat v žákově kresbě, řeči, z písemného projevu, z výběru jeho četby a dalších. Dítě si vybírá častěji knihy, které ho poučují o věcech, lidech a zemích a rozšiřuje tak vlastní poznání. Dává přednost realisticky provedeným ilustracím a i v jeho tvorbě pozorujeme snahu o věrné zpodobení skutečnosti. Ze začátku je realizmus dítěte závislý na autoritě (učitelé, rodiče, knihy) a na tom, co mu autority povědí – to je *realismus*

naivní. Teprve později, s blížícím se dospíváním, se dítě stává kritičtější – *kritický realismus*.

Dítě není jen pasivní obětí vnějších podmínek, ale je a chce být plně aktivní ve svém vztahu ke světu. Rodina a škola, které jej nutí jen k pouhému přejímání poznatků a způsobů chování, nevyhovují jeho psychickému zaměření a nevyužívají jeho vývojových možností. Dítě chce věci samo zkoumat, nejlépe reálnou činností. Oblíbené jsou u dětí pokusy a zkoušení různých možností, především v technických oblastech. Výzkumy dokazují, že nejlépe se učí děti, které mají možnost aktivně experimentovat s různými materiály. Hůře se pak učí děti, kterým jsou předkládány vyložené vztahy na konkrétních obrázcích a nejhůře se učí děti, kterým se dostane jen slovního výkladu. V současném světě je zřejmý význam dobře plánované a psychologicky věku přiměřené polytechnické výchovy, protože dnes se technickými problémy setkáváme na každém kroku (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

Zatímco před obdobím mladšího školního věku a na jeho konci můžeme pozorovat menší růstové zrychlení, během tohoto období je růst většinou rovnoměrně plynulý. Po přechodné disharmonii na počátku období se školní dítě jeví harmonicky rozvinuté. Musíme však počítat s velkými individuálními rozdíly i s rozdíly pohlaví. Biologický věk nemusí vždy souhlasit s věkem kalendářním, individuální hmotnostní i růstové křivky se často velmi liší. Po vstupu do školy ještě přetrvává zrychlený růst. Přibližně v osmém roce se růst zpomaluje a dítě přibírá na váze. Zároveň se v této době posiluje odolnost organismu, zdokonaluje se vegetativní regulace, zvyšuje se objem srdce, hmotnost mozku, zrychluje se vedení vzruchu nervem, zdokonaluje se činnost svalů a pohyb kloubů.

Zklidňuje se motorický vývoj. Oproti předškolnímu období jsou pohyby účelnější, přesnější, rychlejší, úspornější a koordinovanější. Dosud se rozvíjela především hrubá motorika, nyní se začíná zdokonalovat i jemná motorika, kterou pomáhají rozvíjet činnosti jako je psaní, kreslení, modelování, ale i stříhání, skládání papíru, zavazování tkaniček a podobně. Z počátku jsou pohyby prováděné při praktických výkonech soustředěny od ramenního a loketního kloubu. K jemnější koordinaci pohybů zápěstí a prstů jsou třeba delší a opakovaná cvičení. Nápadná je také zlepšená koordinace všech pohybů celého těla, s čímž souvisí větší zájem o sportovní a pohybové hry, které vyžadují obratnost, sílu

a vytrvalost. Dítě má výraznou radost z pohybu, který by měl být nedílnou součástí jeho života. Pohyb je vhodným uvolněním zvláště při psychickém napětí a vrací dítě do duševní rovnováhy (Šimíčková – Čížková a kol., 2008).

Vývoj poznávacích procesů

Žákovi nevyhovuje pasivní přijímání předkládaných informací, ale má potřebu se sám všeho zúčastnit, tím zjistit souvislost a chce sám poznat a zjistit vlastnosti předmětů a jevů. V tomto ohledu je žák vytrvalý, pozorný, zvědavý a soustavný. Poznávací procesy jsou stále úzce spjaty s city (Šimíčková – Čížková a kol., 2008).

Smyslové vnímání není jen souhrn elementárních počitků, které vznikají působením jednoduchých podnětů na smysly, jak se uvádělo dříve. „*Smyslové vnímání je složitý psychický akt, na němž jsou zúčastněny všechny složky osobnosti člověka – jeho postoje, očekávání, soustředěnost a vytrvalost, dřívější zkušenosti zájem i dosud rozvinuté schopnosti*“ (Langmeier, str. 120, 2006). Ve všech oblastech vnímání, především zrakového a sluchového, pozorujeme ve školním věku výrazné pokroky. Dítě je pozornější a vytrvalejší, vše pozorně zkoumá, ve svém vnímání je méně závislé na svých momentálních přáních a potřebách, než mladší děti. Nevnímá už věci jako celek, ale prozkoumává jejich části) a detaily. Nevnímá jen nápadné znaky, ale zaměřuje se i na to, co zrovna potřebuje. Vnímání se tak stává cílevědomým aktem – pozorováním.

Představivost, tj. schopnost vybavit si v paměti dřívější vjemy, dosahuje v období mladšího školního věku vrcholu. Postupně ztrácí typickou spontaneitu z předškolního období. Dítě již dokáže rozlišit fantazii a skutečnost a stále více se dostává do světa reality. Do fantazijního světa se rádo vrací prostřednictvím her a četby. Vlivem školní práce se rozvíjí představivost záměrná a úmyslná. Vlivem práce ve škole se rozvíjí úmyslná, záměrná představivost a svět představ je do jisté míry potlačen realitou. Jedná se o důležitý okamžik ve vývoji představ, kdy přechází bezděčný vznik představ ke schopnosti záměrně vyvolávat představy potřebné.

Na počátku období převládá neúmyslná, mechanická **paměť**, která je bezprostředně spojena s vnímáním. Dítě dokáže podstatně lépe reprodukovat naučenou látku a vzestup v tomto směru je od začátku do konce mladšího školního věku podstatný. Aby dítě dokázalo spojit nové poznatky s předcházejícími, potřebuje dítě pomoc dospělého. Rychle se ovšem paměť zdokonaluje a žák stále častěji uplatňuje

záměrné zapamatování a logické uvažování. Dítě začíná využívat záměrných paměťových strategií a propojuje druhy paměti. Čím častěji si dítě uvědomuje cíl a účel zapamatování, tím je paměť efektivnější (Šimíčková – Čížková a kol., 2008).

Udržení **pozornosti** má pro dítě prvořadý význam. Rozhoduje o kvalitě poznávacích procesů, což má vliv na jeho úspěšnost či neúspěšnost v oblasti učení. Školí neúspěch či selhání je často způsobeno neschopností přiměřené koncentrace pozornosti. Na počátku školní docházky je pozornost krátkodobá, dítě má sklon podléhat rušivým elementům a jen těžce jim odolává. Udržení pozornosti je pro dítě velmi vyčerpávající, proto volíme vhodnou organizaci vyučování a do výuky zařazujeme takové aktivity, které kladně působí na udržení pozornosti. Konkrétně je vhodné střídání různých forem prací, obnovování motivace k činnosti, pochvala a povzbuzení i zařazení protahovacích a relaxačních cviků. Čím nižší ročník, tím by měly být úkoly krátkodobější.

Vývoj **myšlení** je ve značné míře ovlivněn osobností učitele a školní činností. Žák si postupně osvojuje schopnost logických operací a odpoutává se od konkrétního bezprostředního názoru. Spolu s vývojem myšlení roste slovní zásoba, délka i složitost vět, zdokonaluje se vyjadřování a mluvený projev dítěte (Novotná, 2004).

Emoční dovednosti

Pro dítě je velmi emočně náročný vstup do školy. S tím je úzce spojený i důraz na hodnocení a přísné dodržování řádu a pravidel s následnými postihy. To může vést až ke školní fobii, rozvoji strachu a úzkosti. Na tvorbě sebepojetí, sebeúcty a sebevědomí dítěte se podílí školní výkon, hodnocení a přijetí učitelem. Právě v tomto období se dítě učí hovořit o svých pocitech a rozumět jim, což v souvislosti s rozvíjejícími se verbálními schopnostmi pomáhá k lepší regulaci emocí. Žák se stydí za nevládnutí emocí před svými vrstevníky, proto se učí zvládat frustraci, skrývat své pocity a nepodléhat impulzům. Opakované selhávání ve školním výkonu nebo v kolektivu a nepřijetí učitelem vede k sebepodceňování, výkonnostní frustraci a pocitům méněcennosti (Thorová, 2015).

2. TECHNICKÁ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ

Kapitola technická výchova na 1. stupni ZŠ vysvětluje pojem technická výchova a technické vzdělávání žáků. Objasňuje i další základní pojmy týkající se této výchovy. Kapitola pojednává o cílech a úkolech technické výchovy a popisuje její specifické prvky. Popisuje i vývoj cílů a požadavky na jejich změny, které si vyžádala dnešní moderní společnost. Dále je v této kapitole nastíněna historie technické výchovy a v neposlední řadě i její zařazení do Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání.

V dnešní době je technika významným faktorem společenského vývoje. Vztah člověka k technice je nutné vytvářet u celé populace podobně jako vztah k literatuře, hudbě, výtvarnému umění, či přírodě a to z toho důvodu, že člověk bez potřebných základních technických vědomostí a dovedností nemůže kvalitně plnit svoji společenskou funkci (Friedmann, 1993).

Termín technická výchova vznikl po vzoru tradičních „výchov“ – tělesné, výtvarné, hudební atd. Tento termín nahradil již přežitý a nevyhovující termín *pracovní výchova*. Technická výchova v sobě obsahuje technické vzdělávání, jde tedy o proces osvojování potřebných technických vědomostí, dovedností a návyků. Vytváří vztah k technice a rozvoji tvořivého technického myšlení (Friedmann, 1993).

Vlastní **název vyučovacího předmětu** si základní školy u nás volí samy a setkáváme se tedy s jeho různými variantami, např. *pracovní výchova, technická výchova, technické činnosti, technické práce, pracovní činnosti, praktické činnosti, člověk a práce, člověk a svět práce* apod.

Technická výchova je součástí všeobecného vzdělávání a lze ji chápat jako systematický a řízený proces vytváření vědomostí o technice, základních uživatelských dovedností a kladných postojů k technice, jako nedílné součásti běžného života. Technická výchova formuje žákovu osobnost a je pro žáky důležitým výchovným činitelem. Svým zaměřením umožňuje žákům získat nezbytné vědomosti, pracovní dovednosti a návyky potřebné v dalším vzdělávání, pracovním i běžném životě. Tím se výrazně podílí i na profesní orientaci žáků. Dále se žáci díky technické výchově

rozdívají v oblasti myšlení, vnímání, řeči, tvořivosti, představivosti a fantazie. Prohlubují si vědomosti, poznávají vlastnosti různých materiálů, tradičních i netradičních. Učí se poznávat pracovní nářadí, seznamují se s mnoha pracovními technikami a postupy. Žáci posilují své morální vlastnosti, jako je cílevědomost, svědomitost, samostatnost, vytrvalost a tvořivost (Novotný, Honzíková, 2014).

Základní technické vzdělávání žáků je součástí elementárního všeobecného vzdělávání žáků mladšího a staršího školního věku, které poskytuje základní škola. Technické vzdělávání je tedy zaměřeno na získání žákovy základní představy a poznatků o technické činnosti a základních předpokladů k jejímu racionálnímu a efektivnímu vykonávání v kterémkoliv oboru technických činností. Děje se tak prostřednictvím vyučovacích předmětů, které mají u nás na základních školách různé názvy (Škára, 1993).

Technickou výchovou žáků základní školy tedy rozumíme součást všestranné výchovy žáků, k níž technická výchova přispívá **specifickými prvky**, jimiž jsou především:

- **Přesnost** a to jak v myšlení, tak i v praktické realizaci.
- **Technologická kázeň**, tzn. dodržování technologických a pracovních postupů.
- **Odpovědnost** za správnost provedení každého kroku pracovní operace i za kvalitu výsledku celé práce výrobku.
- Vědomí nutnosti **dodržovat zásady** hygieny a bezpečnosti práce, pořádku na pracovišti.
- **Hospodárně** zacházet s používanými materiály i s nářadím, s vlastní energií a časem.
- Pedagog může sledovat i vztah žáků k technickým činnostem, podněcovat je a rozvíjet zájem (Škára, 1993).

2.3. Cíle technické výchovy

V odborné literatuře je možné setkat se s mnoha autorskými přístupy a formulacemi cílů technické výchovy. Většina autorů se shoduje zejména v tom, že technika je v dnešní době všude kolem nás a v životě jedince hraje důležitou roli, proto je u žáků nutné pěstovat především kladné postoje k technice.

I. Škára (1993) rozděluje **finální cíle** technického vzdělávání a technické výchovy žáků do čtyř skupin a to následovně: cíle teoretického vzdělávání, cíle praktického vzdělávání, cíle v oblasti myšlenkových operací a cíle výchovné.

a) **Cíle teoretického vzdělávání**

Žák získá vědomosti o účelu a významu technických činností pro život každého člověka. Také získá vědomosti o typických odvětvích technických výrobních činností ve společenské praxi, o druzích technických materiálů, jejich využívání a způsobech zpracování, o jejich vlastnostech. Ve vyšších ročnících žáci získají vědomosti o částech a mechanismech strojů a technických zařízení, způsobech komunikace mezi účastníky výroby i o výrově a přenosu elektrické energie, o rozvodu a využívání elektrické energie v domácnostech apod.

b) **Cíle praktického vzdělávání**

Žák se naučí přesně se vyjadřovat a používat správné odborné termíny, pracovat s prostředky technické grafiky (technické výkresy, náčrty), správně a bezpečně provádět výrobní operace.

c) **Cíle v oblasti myšlenkových operací**

Žák pochopí podstatu technické tvořivosti, osvojí si základní prvky technického myšlení. Zná kritéria pro řešení technického díla, výrobku, umí je uplatnit při řešení konstrukce a výroby výrobku.

d) **Výchovné cíle**

Žák si je vědom nutnosti pracovat odpovědně a přesně, dodržovat technologické a pracovní postupy. Také vědomě šetří materiál, nářadí a pomůcky. Dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce. Své pracoviště udržuje v čistotě a pořádku.

Požadavky společnosti na všeobecné vzdělávání vzhledem k moderní společnosti jedenadvacátého století si vyžádaly určité změny ve vytyčení cílů technické výchovy. *„Pro základní školu to znamená přejít od praktikismu 70. let (na jedné straně polytechnická výchova a na druhé straně převládající nácvik pracovních operací na nepraktických výrobcích) k přípravě tvořivého, flexibilního žáka, schopného se učit, řešit problémy a zodpovídat za své konání“* (Novotný, Honzíková, 2014, str. 7).

J. Novotný a J. Honzíkova (2014) shrnují hlavní cíle technického vzdělávání do několika bodů:

- a) **Rozvíjet myšlenkový potenciál žáků.** To znamená například rozvíjet myšlenkové aktivity a komunikativní dovednosti žáků, využívat týmové spolupráce, formovat žakovu osobnost, apod.
- b) **Objasňovat postavení techniky v životě lidstva.** Žáci by tedy měli poznávat vývoj techniky, také umět vysvětlit vztah mezi technikou a společností a v neposlední řadě vysvětlit význam technické gramotnosti.
- c) **Studovat vliv techniky na společnost a přírodu.** Důležité je, aby žáci chápali vliv techniky na životní prostředí a vztah techniky k přírodním zdrojům. Aby znali řešení ekologických problémů prostředky techniky, vliv techniky na člověka, apod.
- d) **Rozvíjet poznatky o technice.** Žáci se učí poznávat materiály, technologie, umí používat PC v technických procesech, navrhovat, modelovat, konstruovat,...
- e) **Rozvíjet dovednosti řešení problémů.** Tzn. rozvíjet tvořivé technické myšlení, podporovat kooperativní učení, využívat informačních technologií, využívat projektové výuky, atd.
- f) **Rozvíjet schopnosti hodnocení a sebehodnocení.** Tím je myšleno vytvářet pozitivní vztah k práci, připravovat žáky k výběru povolání, rozvíjet schopnosti seberegulace a sebehodnocení atd.
- g) **Podporovat integraci s dalšími předměty.** Podporovat mezipředmětové vzdělávací aktivity, zařazovat projektové vyučování, apod.

2.4. Historie technické výchovy

Výchova k práci patří k nejstarším úlohám výchovy. Z historických pramenů se dozvídáme, že dítě v prvotní lidské společnosti bylo již od nejútlejšího věku připravováno k produktivní práci. Ke změně chápání výchovy došlo se vznikem otrokářského řádu, kdy se prohlubuje rozdíl mezi fyzickou a duševní prací a také rozdíl ve výchově vládnoucí a podrobované vrstvy obyvatelstva. Z názorů Platóna a Aristotela vyplývá, že fyzická práce byla považována za úděl nesvobodného člověka.

Ve čtvrtém století bylo křesťanství povýšeno na oficiální náboženství a hlavním předmětem učení a výchovy se stalo učení o vztahu jednotlivce ke společnosti. Představitelem byl **Tomáš Akvinský** (1225 – 1274), který redukuje proces poznání na slovní výklad a učebnici. V souvislosti s těmito názory byla fyzická práce považována za trest a za činnost, která má krotit nežádoucí lidské vášně. Stejně tak se v této době uskutečňovala rytířská výchova, jejímž obsahem bylo „sedm rytířských ctností“. I tato výchova vylučovala veškerou práci (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Rozvoj řemesel a obchodu ve 14. až 16. století vedl k posilnění a politickému uplatnění městského stavu. Nastupující buržoazie propaguje kult zdravého těla a činného člověka, který se raduje ze života a zavrhuje středověký asketismus (odříkání, zdrženlivost). Ve školách se začínají objevovat prvky pracovní výchovy. **Francois Rabelais** (1483 – 1553), francouzský pedagog a představitel humanismu, považuje práci spojenou s praktickým životem za součást výchovy. S podobným názorem se setkáváme i u **Erasma Rotterdamského** (1466 – 1536).

Thomas More (1478 – 1535) byl představitelem utopistických snah o vybudování společnosti, kde je práce výrazně spojena s výchovou. Svoje snahy uvedl v díle *Utopie*. Zde je uveden požadavek, aby se všechny děti naučily pracovat v zemědělství a k tomu by každé dítě mělo ovládat i ještě jedno další řemeslo.

S rozvojem humanismu v 15. a 16. století se začíná projevovat v oblasti výchovy reforma náboženství, především reforma **Martina Luthera** (1483 – 1546). V Německu jsou zřizovány církevní protestantské školy, ale pracovní výchova je v nich velice omezena. Ocenění práci se ale dostává v Jednotě českých bratří. Tímto se českobratřští představitelé rozcházelí s oficiální výchovou, která práci pohrdala. Podle jejich názoru by měly být děti vedeny k práci už v rodině, a to především k práci rukama.

J. A. Komenský (1592 – 1670) považuje pracovní výchovu podle příkladu Jednoty českých bratří za významnou součást výchovy již od nejútlejšího věku dítěte. V *Informatoriu školy mateřské* radí, aby se děti seznamovaly s hospodářskými a ručními pracemi. V Národní škole by se žáci měli věnovat po obědě praktickým cvičením, řemeslům a zpěvu. Varuje však před nepraktickými činnostmi, které nemají další využití. Varuje také před příliš úzce zaměřenými a odbornými pracemi. Komenský ve svém díle *Velká didaktika* uvádí, že prostřednictvím práce je třeba vést žáky k vytrvalosti. Úsilí školy

by mělo být podporováno i rodinnou, tzn., že rodiče by měli jít svým dětem příkladem. Komenský vidí vzdělávání a práci ve vzájemné jednotě a to i v produktivním věku.

17. a 18. století je označováno za období ekonomických, politických, sociálních a kulturních proměn. Toto období přineslo i nový pohled na otázky pracovní výchovy. **John Locke** (1632 – 1704) propaguje výchovu k práci. Doporučuje, aby se chlapci z dobrých rodin učili nějakému řemeslu nebo pracím na poli. Na rozdíl od Komenského přistupuje k pracovní výchově diferencovaně, a to z pohledu společenských vrstev. Vypracoval návrh, který říká, aby děti (3 – 14 let) navštěvovaly pracovní školy zřizované obcemi. Zde měly děti pracovat celý den a dostávat jen nejnnutnější stravu (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778) měl v 18. století velký vliv na rozvoj pedagogiky. Ve svém díle *Emil anebo o výchově* oceňuje práci nejen jako společenskou a tělesnou potřebu, ale i jako důležitý prostředek rozumové výchovy. Pro vyučování stanovil i jednu ze zásad, která zní: „Ruce nechť jsou jedním z vyučovacích prostředků.“

Antoine Nicolas de Condorcet (1743 – 1794) ve svém návrhu z roku 1792 vyjadřuje svůj obdiv k vědeckým objevům a chce vědecké práce zahrnout již do základního vzdělávání. Žádá proto, aby byly školy vybaveny nejrůznějšími stroji, nástroji a modely, což lze považovat za začátek technické výchovy a její uplatňování ve škole.

V 19. století se společně s rozvojem výroby ve střední Evropě stává pracovní výchova stále nutnější potřebou. Nejvýznamnější představitelé, kteří se zabývali touto otázkou, byli Pestalozzi, Owen a Marx (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Johan Heinrich Pestalozzi (1746 – 1827) se řadí mezi nejvýznamnější propagátory pracovní výchovy i mezi nejvýznamnější pedagogy této doby. Jeho největším přínosem se stal princip rozvíjecího se vyučování. Vyslovuje požadavek spojit vyučování s výrobní prací, a to na základě svých úvah o vzájemném vztahu cvičení, myšlení a konání žáka.

S rychlým rozvojem průmyslu se začíná objevovat problém využívání dětské práce, proti kterému se postavil **Robert Owen** (1771 – 1858). Owen propaguje celonárodní vědeckou, pracovní, intelektuální a morální výchovu. Zároveň usiluje o omezení dětské práce v továrnách nejméně na hranici 12 let. Cíle pracovní výchovy Owen chápal poměrně široce, a to jednak jako přípravu na povolání, kde se žáci učili praktickým činnostem. Význam pracovní výchovy viděl i z mravního hlediska – vztah k práci, pracovitost. Ve svých

návrzích žádá, aby se žáci učili činnostem, které jsou potřeba provádět v rámci udržování obce.

Karel Marx (1818 – 1883) vychází z vykořisťování dětské práce. V jeho názorech má pracovní výchova hlavní úlohu, neboť je práce základem životní existence pro dělnickou třídu, za kterou Marx hovoří. Pod výchovou rozumí tři věci: duševní výchovu, tělesnou výchovu a vojenský výcvik a polytechnickou výchovu. Pod pojmem polytechnická výchova si představoval výchovu, která dítě seznámí s hlavními zásadami všech výrobních procesů a zároveň se naučí pracovat s nejjednoduššími nástroji všech výrobních odvětví.

Škola na přelomu 19. a 20. století byla poznamenána **herbartovským intelektualismem**. Ten odmítá jakoukoliv pracovní výchovu, vidí v ní totiž snížení mravních schopností. Ve škole bylo vyučování zaměřeno na paměťové učení. Proti herbartovskému intelektualismu se postavilo celosvětové hnutí za novou tzv. reformní pedagogiku. Její představitelé kritizovali odtrženost od praktického života a pasivitu žáka. Proti tomuto chápání se postavilo nové pojetí pedagogiky, kde v centru všeho dění stojí dítě se svými potřebami, zájmy a jeho vlastní aktivitou (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Vzniká několik výchovných koncepcí. Například koncepce pedagoga **Georga Kerschensteinera** (1854 – 1932). Důraz kladl především na pracovní složku výchovy. Neomezuje se jen na tzv. ruční práce, ale pracovní výchovu spojoval s výukou dalších vyučovacích předmětů, jako je matematika a přírodověda. Téměř všechny vyučovací předměty měly tedy prvky technické výchovy.

Představitel amerického pragmatismu a světoznámý pedagog **John Dewey** (1859 – 1952) vypracoval nejznámější koncepci pracovní školy. Dewey zastával aktivní charakter poznávacího procesu. Podle něj má žák žít ve škole svůj přirozený život. Learning by doing (= učení činností) se stalo jedním z nejprogresivnějších hesel Deweyovy pedagogiky.

V Sovětském svazu založil pracovní kolonii pro delikventskou mládež významný sociální pedagog **Anton Semjonovič Makarenko** (1888 – 1939). Vedl také pracovní komunitu, ve které rozpracoval systém kolektivní výchovy. Kolektivní výchova se zakládala na vědomé sebedisciplíně a aktivním začlenění do výrobního procesu. Výrobní proces a produktivní tělesná výchova se stává centrem výchovy (Honzíková, Bajtoš, 2004).

2.4.1. Technická výchova (tehdy pracovní výchova) v podmínkách českého školství

České a slovenské školství velmi úzce souviselo s ekonomickým a politickým vývojem a také se sociálními otázkami ve světě. Koncem 18. a začátkem 19. století vznikaly tzv. industriální školy, jejichž zakladatelem byl **Ferdinand Kindermann** (1740 – 1801). Čeští pedagogové se v této době dožadovali spojení vyučování s pracovní činností žáků. Cíle a úkoly industriálního vyučování vyplývaly z hospodářství, nikoli z pedagogických požadavků. Žáci se měli naučit radostně pracovat a být dokonale zruční. Kindermannovi se podařilo podat myšlenku industriálních škol duchovním, šlechtě i měšťanům tak úspěšně, že v během deseti let bylo v Čechách otevřeno dvě stě takových škol a počátkem roku 1792 to bylo již pět set škol.

Karel Slavoj Amerling (1807 – 1884) byl dalším významným českým pedagogem 19. století, který považoval za důležitý předpoklad realizace všestranné výchovy a vyučování dobré materiální podmínky. Proto žádal, aby ve školách byly k dispozici sbírky obrazů, přírodnin, zahrada a dílny. Jeho nejstarší žáci obecné školy v Budči se věnovali otázkám průmyslové a zemědělské výroby.

Gustav Adolf Lindner (1828 – 1887), mladší propagátor pracovní výchovy na školách, žádal, aby v učebních plánech nebyly jen „učební“ předměty, ale i předměty „výrobní“. Lindner připisoval pracovní výchově velký význam.

Po vzniku ČSR ovlivnily pracovní výchovu názory významných českých pedagogů a myslitelů, mezi které patřili J. Úlehla, O. Kádner, O. Chlup, ale i T. G. Masaryk. Pracovní výchova se v té době realizovala na velmi nízké úrovni, podněty pro rozvoj pracovní výchovy přicházely z ciziny. Malý školský zákon (1992) pojednává o povinném zavádění chlapeckých ručních prací do škol. Od 20. let 20. století se pod vlivem pedagogického reformismu budovaly pokusné školy, např. činné školy (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Od roku 1996 byl zaveden výchovně-vzdělávací program **Základní škola**. Zde se pracovní činnosti vyučovaly v předmětu *praktické činnosti*, dále pak v předmětech jako je prvouka, přírodověda a vlastivěda, kde mají žáci možnost seznámit se s přírodními i technickými materiály. Celý obsah předmětu byl dělen na následující tematické celky: *práce s drobným materiálem, práce s modelovací hmotou, práce s papírem a kartonem, práce s textilem, práce montážní a demontážní, lidové zvyky, tradice a řemesla, pěstitelské*

práce, u nás doma. V každém tomto tematickém celku žáci poznávali různé materiály, jejich původ a vlastnosti. Seznamovali se také s různými nástroji, nářadím a pomůckami pro práci s těmito materiály. Žáci se rovněž učili praktické činnosti, postupům a technice.

Vedle programu Základní škola existoval ještě program **Národní škola**, kde bylo učivo vymezeno jednotlivými ročníky. Pracovní a technické činnosti jsou zde zařazeny do předmětu *pracovní výchova*, jejímž cílem bylo zvládnout základní pracovní dovednosti s nástroji a nářadím, rozvíjet činnosti s materiály (papír, dřevo, kov, textil, modelovací hmota, přírodniny, drát, plasty a konstrukční stavebnice), dále poznávat vlastnosti používaných materiálů a možnosti jejich využití. Jedním z důležitých úkolů pracovní výchovy byl rozvoj jemné motoriky a kreativity dítěte. V pátém ročníku bylo možné do výuky zařadit i práci s počítačem.

V programu Obecná škola pracovní činnosti nebyly zařazeny jako samostatný vyučovací předmět, ale byly integrovány do všech předmětů. Možnost prolínání vyučovacích předmětů předpokládalo spojení pracovních činností a technické výchovy s konkrétním tématem daného předmětu (Honzíková, Bajtoš, 2004).

2.5. Technická výchova v RVP ZV

Technická výchova je v Rámcovém vzdělávacím programu zařazena do vzdělávací oblasti **Člověk a svět práce**. RVP tuto vzdělávací oblast charakterizuje následovně: *„Oblast Člověk a svět práce postihuje široké spektrum pracovních činností a technologií, vede žáky k získání základních uživatelských dovedností v různých oborech lidské činnosti a přispívá k vytváření životní a profesní orientace žáků“* (RVP ZV 2013, str. 83.).

Vzdělávací oblast *Člověk a svět práce* obsahuje širokou škálu pracovních činností a technologií. Vede žáky k tvůrčí myšlenkové práci a zaměřuje se na praktické pracovní dovednosti a návyky. Žáci se učí pracovat s různými materiály a získávají základní uživatelské dovednosti v různých oborech lidské činnosti. Tím se odlišuje od ostatních vzdělávacích oblastí. Tato vzdělávací oblast také dopomáhá k vytváření životní a profesní orientace žáků. Doplnuje základní vzdělávání o důležitou složku, která je nepostradatelná pro uplatnění člověka v dalším životě.

Na 1. stupni je vzdělávací obsah oblasti Člověk a svět práce rozdělen na čtyři tematické okruhy: *Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů.*

Vzdělávací obsah je určen chlapcům i dívkám bez rozdílu. Žáci se učí manipulovat a pracovat s různým materiálem, osvojují si základní pracovní návyky a dovednosti, zkouší nejrůznější techniky práce. Učí se plánovat a organizovat činnost samostatnou i ve skupině. Zkouší hodnotit výsledky práce i její průběh. Žáci jsou vedeni k dodržování a osvojení si zásad bezpečnosti při práci.

K cílům vzdělávací oblasti patří vedení žáků k pozitivnímu vztahu k práci, osvojení pracovních dovedností a návyků v různých pracovních oblastech. Žáci by se měli naučit svoji práci plánovat, organizovat, dovést ji ke zdárnému konci a v neposlední řadě ji i objektivně ohodnotit. Naučí se správně používat vhodné nástroje, nářadí a pomůcky potřebné v běžném životě. Vzdělávání v této oblasti vede žáky k soustavné a vytrvalé práci na zadaných úkolech a k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů. Žáci by měli pracovní činnost pochopit jako příležitost k seberealizaci.

Vzhledem k zaměření práce se budeme dále zabývat pouze tematickými okruhy, které se mohou týkat ručních prací.

Tematický okruh: Práce s drobným materiálem

Učivo vzdělávacího oboru:

- 1) Vlastnosti materiálu (přírodniny, modelovací hmota, papír a karton, textil, drát, fólie aj.);
- 2) Pracovní pomůcky a nástroje – funkce a využití;
- 3) Jednoduché pracovní operace a postupy, organizace práce;
- 4) Lidové zvyky, tradice, řemesla.

Žáci se seznámí se základními materiály, jejich vlastnostmi a možnostmi využití. Utřídí si pracovní pomůcky a nástroje, budou vědět, k čemu slouží a naučí se je správně používat při práci. Využíváním různých materiálů a postupů práce lze žáky snadno seznámit s lidovými tradicemi, zvyky a řemesly. Sami si mohou vyzkoušet tradiční ruční

práce, jako je šití, vyšívání, háčkování, ale i moderní ruční práce, například batiku, ubrouskovou techniku, quilling a další.

Očekávané výstupy:

V prvním období (1. – 2. ročník) žák vytváří jednoduchými postupy předměty z různých materiálů, ať už tradičních, či netradičních. Zvládá také pracovat podle slovního návodu a předlohy.

V druhém období (3. – 5. ročník) žák vytváří různé předměty na základě své představivosti, využívá přiměřené pracovní operace a postupy. Využívá při práci prvky lidových tradic. Žák také volí vhodné pracovní pomůcky s ohledem na zvolený materiál. Dodržuje zásady bezpečnosti a udržuje si pořádek na pracovním místě (RVP ZV, 2013).

3. RUČNÍ PRÁCE

Následující kapitola zahrnuje charakteristiku ručních prací, jejich možné rozdělení podle různých hledisek a stručný popis několika z nich. Dále je tu zařazeno i téma zabývající se možným využitím ručních prací na základních školách. Neopomeneme ani historii ručních prací v souvislosti s jejich zařazením do výuky v českém školství.

Pod pojmem ruční práce si asi nejvíce lidí představí takové činnosti, které člověk provádí vlastníma rukama, bez pomoci strojů, maximálně jen s pomocí jednoduchých pracovních nástrojů a pomůcek (jehla, nůžky, pletací jehlice, háček,...).

Dříve se od mladých dívek očekávala vedle společenské etikety a starosti o domácnost i určitá dovednost v oblasti ručních prací, a to šití, vyšívání, pletení, háčkování, tkaní, drhání aj. Dívky se mohly učit a inspirovat nejen ve škole, od svých matek a babiček, ale i z knihy Praktická dívka od Danuše Příbylové z roku 1988 a jí podobných příruček. V dnešní době jsou ruční práce spíše relaxační a zájmovou činností, kterou se zabývají převážně ženy. Nejčastěji se vytváří dekorační a dárkové předměty, oblečení pro děti nebo různé doplňky oděvů. Ruční výroba přináší vždy originální výrobky, které dávají jejímu tvůrci radost a uspokojivý pocit z vytvoření něčeho hmotného, estetického a pro daného člověka hodnotného.

Pokud dnes vyhledáváme pojem ruční práce, nejčastěji nalezneme spoustu návodů na rozmanité výrobky a to hlavně textilní, papírové a výrobky z přírodních i technických materiálů. Nejvíce rozšířené jsou textilní techniky, mezi které patří pletení, háčkování, šití, vyšívání, paličkování, tkaní, batik, malování na hedvábí, drhání, patchwork a spousta dalších. Práce s papírem zahrnuje výrobu ručního papíru a další jeho zpracování, dále skládání origami, výrobu vánočních, narozeninových a jiných přání, ubrouskovou techniku a jiné. Moderní a oblíbenou technikou se stalo pletení z papíru a quilling, což je výroba dekorací a obrázků ze stočených proužků papíru. Další často vyhledávané techniky jsou drátkování, korálkování a výroba z fimo hmoty. Toto je jen výčet několika základních a nejvyužívanějších technik, existuje jich však mnohem větší škála, záleží jen na zájmu člověka, kterou si vybere.

3.3. Definice ručních prací

V novodobých publikacích výkladových slovníků není snadné najít definici ručních prací. Proto dále uvádíme pro představu několik starších vysvětlení pojmu ruční práce.

Masarykův slovník naučný (1932):

*„Ruční práce, obecně pracovní výkon (n. i jeho výrobek), vykonaný „rukama“, tj. bez použití přístrojů, tudíž opak p. strojní (strojové). V užším smyslu se ručními pracemi rozumějí tzv. **ruční práce ženské** (hl. pletení, vyšívání, šití), zejm. jako vyučovací předmět, zavedený do nár. škol před vál. Teprve po převratu zavedeny do našich škol též **ruční práce pro chlapce**, tzv. výchovné práce. Tzv. **ruční práce řemeslné** jsou hlavní složkou vyučování na školách odborných, jako truhlářských, zámečnických, kamenických aj.“* (Masarykův slovník naučný, 1932, str. 267).

Ottův slovník naučný XXII. (1904):

„Ruční práce stojí naproti práci strojní. Např. předení na vřeténku nebo na kolovratu jest r. p. na rozdíl od přediva na strojích v továrních přádelnách.“ (Ottův slovník naučný, 1904, str. 59)

V té době byly ruční práce zavedeny na školách dívčích i chlapeckých především jako výchovný prostředek. Na školách dívčích obsah ručních prací tvořily převážně výrobky z textilních oborů. V obecných a měšťanských školách dívčích bylo zavedeno pletení, háčkování, šití a vyšívání (Ottův slovník naučný, 1904).

Ottův slovník naučný nové doby (1939):

„Ruční práce se odedávna považují za dobrý výchovný prostředek.“

3.4. Využití ručních prací na primární škole

Abychom byli schopni se těmto ručním pracím věnovat, je dobré si již v dětství osvojit a získat dovednosti a zkušenosti s různými materiály a nástroji. Znat druhy materiálů a poznat jejich vlastnosti. Dobře volit nástroje vhodné ke zpracování zvoleného materiálu. Umět tyto nástroje správně a efektivně používat. Nejen proto se do učebních osnov už odedávna zařazují ruční práce a další pracovní činnosti, v nichž žáci získávají potřebné vědomosti, dovednosti a návyky, které budou potřebovat v dalším životě.

3.4.1. Ruční práce ve vývoji školských soustav

Na našich školách se ruční práce vyučovaly již za vlády **Marie Terezie (1740 – 1780)** v období Rakouska – Uherska. Tehdy dívky docházely do triviálních škol a učily se plést a šít. Později zásluhou faráře **Kindermanna** byly na obecných školách zaváděny tzv. „industrálie“, které zahrnovaly výuku pletení, předení, šití, chov bourců a včel, práce na zahradě, na poli, v kuchyni apod. Roku 1869 byl schválen Základní zákon o školách obecných, na jehož základě bylo do škol zařazeno i závazné vyučování **ručních prací pro dívky**. Výuku ručních prací zajišťovala specializovaná učitelka. Nové osnovy, které byly schváleny roku 1898, neurčovaly přesný počet hodin ručních prací, ale obvykle ho udával příslušný školní řád. Obsahem předmětu bylo háčkování, pletení, naplétání a vplétání punčoch, spravování punčoch, znamenání a šití prádelních kusů, spravování prádla, přistřihování prádelních kusů, nákresy střihů. (Honzíková, Bajtoš, 2004)

Mezi dvěma válkami měly ruční práce význam zejména praktický a uplatňovaly se v nich zásady čistoty, hospodárnosti, vkusu a pořádku. Vyučování se zaměřovalo na šití, spravování prádla s důrazem na jakost látky. V osnovách se dbalo na správnou polohu těla při práci, upozorňovalo se na přetěžování zraku apod. Učitelky měly pečlivě vypracované vzorníky, které sloužily jako motivace žáků. Vítány byly mezipředmětové vztahy s kreslením, měřičstvím a počítáním (např. vytváření a předkreslování vzorů). Výuka ručních prací měla být ve všech ročnících doplňována výkladem o látkách, druzích látek, jejich využití, hodnotě i nákupu. Předmět *ruční práce* se do výuky zaváděl od třetího ročníku. Týdenní počet hodin zpravidla čítal 3 vyučovací hodiny týdně, ve vyšších ročnících pak 4 hodiny týdně. Činnosti zůstaly vesměs stejné – začínalo se háčkováním, navazovalo

pletením a šitím. **V roce 1933**, kdy vznikly nové osnovy, již existovaly též chlapecké ruční práce a zároveň ženské ruční práce byly doplněny o nauku o domácím hospodaření. **Ruční práce chlapců** byly uspořádány do okruhů např. podle učebních předmětů, podle zájmů dětí apod. Samotný výběr činností dále záležel na učiteli (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Do jednotlivých okruhů je zařazeno i učivo vztahující se k práci s textilem. Například **rozdělení činností podle zájmu žáků** mohlo vypadat takto:

- téma žák – úprava oděvu, prádla, pokrývek hlavy, prádla (látání, přišívání knoflíků), vázání stuh, tkanic, kravat, zavazování uzlů, šití peněženek, tašek, batohů, pouzder a přezůvek;
- téma malé děti – maňásci, hračky z látek;
- téma domov – rohožky (proutěné, slaměné), podložky na stůl, jehelníky, šňůry, tkanice, kabely a tašky.

Členění činností podle učebních předmětů:

- prvouka, vlastivěda – kroje na figuríny, kopie lidového umění;
- kulturní historie – vynalézat a prakticky si osvojovat primitivní výrobní i ozdobné techniky jako pletení, tkaní aj., napodobovat motivy a ukázky kulturně-historických materiálů, např. pletení rohoží, košíků, předení nití, tkaní na rámech, vázání koberečků apod.;
- tělesná výchova – sítě na míče, švihadla, praporky, kostýmy k rytmice (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Hlavním úkolem při výuce **ručních prací u mladých dívek** bylo připravit je především na vedení domácnosti a rodinný život. Učivo již představovalo promyšlený celek, který byl zaměřen na zájmy dětí, jejich schopnosti a dovednosti. Háčkování, pletení a vyšívání tvořilo základní obsah učiva, dále se dívky učily vkusně kombinovat barvy při vyšívání korálky, přišívání knoflíků a vyšívání obecně.

Po **roce 1945** byly školy zestátněny a objevily se tendence k vytváření tzv. jednotného vzdělávání. Ruční práce ze škol vymizely společně s novými osnovami z roku 1954 pro obecné vzdělávání, kdy byl kladen důraz na mateřský jazyk a nevyskytovaly se v nich žádné praktické předměty. Do škol byly ruční práce opět vráceny až v roce 1956. Postupně na všech školách se začalo vyučovat podle nových učebních osnov, schválených **roku 1960**. Na prvním stupni byl podle těchto osnov zaveden

i předmět *pracovní vyučování*, jehož obsah učiva se dělil na dva základní celky. První celek tvořila *práce s drobným materiálem, papírem a kartónem, tkaninou, modelovací hmotou, dřevem, kovem, kombinované práce a práce s konstrukční stavebnicí* a druhý celek tvořily *pěstitelské práce*.

Obsah těchto celků se stále systematicky opakoval a dále se rozšiřoval o nové poznatky o nástrojích, materiálech a pomůckách, také o plánování práce, hygienických návyků a bezpečnosti práce. Ke každému celku byly přiřazeny příklady výrobků. Při práci s tkaninou se žáci zabývali činnostmi, jako je přešívání knoflíků, háčků a spínátek, šití obecně, vyšívání, háčkování a splétání. Všechny tyto činnosti byly přesně začleněny do ročníků. Nešlo jen o nácvik praktických činností, ale žáci se také seznamovali s jednotlivými nástroji, pomůckami a vlastnostmi tkanin.

Následující nové učební osnovy z let 1983 a 1991 nepřinesly pro pracovní vyučování podstatné změny, pouze upravovaly počty hodin. Od roku 1996 je zaveden výchovně-vzdělávací program Základní škola, kde jsou pracovní činnosti vyučovány v předmětu *praktické činnosti*. Vedle programu Základní škola existují ještě další dva programy *Národní škola* a *Obecná škola*. V *Obecné škole* nejsou pracovní činnosti zařazeny jako samostatný předmět, ale realizují se ve všech předmětech (Honzíková, Bajtoš, 2004).

3.4.2. Vyučování ručních prací dle metodické příručky z roku 1958

Název metodické příručky: **Ruční práce**

Název vyučovacího předmětu: **Ruční práce**

„Systém ručních prací v sobě zahrnuje výběr druhů prací a pracovní způsoby (tj. techniky práce), které mají vést k vytváření dovedností, např. ovládat nůžky a jehlu, při opracovávání různého materiálu“ (Babíčková, 1958, s. 5).

V novém učebním plánu všeobecně vzdělávacích škol byly zařazeny nové technické předměty. V 1. – 5. ročníku to byly ruční práce, v 6. – 8. ročníku praktická cvičení ve školních dílnách a na školních pozemcích a v 9. – 11. ročníku praktika ze strojírenství, elektrotechniky a zemědělství.

Ruční práce jako vyučovací předmět jsou chápány jako primární zdroj informací v oblasti pracovní výchovy žáků a vytvářely základ pro další polytechnické vzdělávání

ve vyšších ročnících. V ručních pracích se uskutečňuje zejména pracovní výchova a představuje jeden z předpokladů připravenosti žáka k práci vůbec. Pracovní výchova je proces, ve kterém si žáci osvojují dovednosti a návyky duševní i tělesné práce při vlastní praktické činnosti, čímž se vytváří obecná pracovní zručnost, dovednosti a návyky pro práci. Praktickou činností, kterou provozují děti, rozumíme hru, učí se práci vyžadující život v rodině, ve škole i jinde (péče o sebe sama, stravu, oděv, obydlí), práci s různým materiálem a nástroji v dílnách a na pozemcích, práci výrobní.

Ruční práce mají specifickou formu a zahrnují v podstatě tento obsah:

- **Získávání dovedností s určitým materiálem a nástroji**

Nejpoužívanější materiál, který žáci dokážou snadno zpracovávat je papír, karton, tkanina, modelovací hlína, dřevo a kov. V 1. ročníku se pracuje také s drobným materiálem (plody, listy, větvičky, dřívka, sláma, provázek, drátek, korek apod.). Drobný materiál byl v prvním ročníku hlavně prostředkem k vysvětlování některých pojmů z českého jazyka a matematiky. Dále byly v každém ročníku zařazeny pěstitelské práce na školním pozemku a v koutku živé přírody.

- **Získávají poznatky o materiálu a nástrojích**

Žáci se zároveň s poznáváním materiálů a nástrojů učí porovnávat využití základních nástrojů a u různých materiálů. Např. u drobného materiálu, u papíru, u tkaniny a u plechu užívají nůžky. Takové poznávání funkce nástrojů vede k pozdějšímu pochopení technologie výroby.

- **Osvojování techniky práce**

Základem vyučování ručním pracím je technika neboli způsob práce. Ta představuje jednotlivé kroky a operace, které jsou seřazeny tak, aby bylo co nejvhodněji a ekonomicky využito času, práce a nástrojů. Úkony a operace postupně narůstají a rozvíjí se. Například stříhání je technika práce, která je stupňována v krocích samých, tj. od jednoduchého přestřihnutí provázku po odklad směru a vzdálenosti stříhání větších ploch. Technika je stupňována i v ovládnutí materiálu. Začínáme od nejsnadněji zpracovatelného jako je papír, obtížnější je zpracování tkaniny, která svými vlastnostmi vyžaduje jisté zkušenosti, nakonec se přistupuje k materiálu tvrdému (kov, dřevo).

Hlavním cílem je dosáhnout u žáka určité dovednosti, která není jen mechanická, ale při níž se dítě učí poznávat a chápat vztah mezi činností, materiálem a nástroji.

- **Osvojování návyků kultury práce**

Žáci si vytvářejí organizační dovednosti a návyky, návyky hygieny a bezpečnosti práce. Zvykají si udržovat v čistotě materiál, nástroje i pracovní místo, učí se ekonomicky zacházet s materiálem, učí se správnému chování ke společnému majetku, učí se plánovat práci a postihovat pracovní postup, učí se pořizovat jednoduché rozpočty, učí se pracovat v kolektivu a také hodnotit svoji práci a práci ostatních žáků.

Systém předmětu ruční práce

Ruční práce mají své místo mezi vyučovacími předměty a zahrnují své vlastní učivo. Obsahem učiva jsou způsoby zpracovávání různého materiálu za použití příslušných nástrojů, činnosti organizačního charakteru, učení o druzích a vlastnostech materiálu, o druzích, vlastnostech a funkci nástrojů.

Činnosti prováděné při **práci s papírem**: skládání, rozřezávání, trhání, stříhání, vystřihování, nalepování, sešívání, rozměřování. Dalším učivem je zacházení s přiměřenými nástroji. Žáci se učí nástroj správně držet a správně jej přikládat k materiálu, aby jej dokázali snadno ovládat. Při práci s papírem se tedy žáci učí ovládat nůžky, nůž, měřítko, pravítko, jehlu a štětec. Současně při zpracovávání papíru a při manipulaci s příslušnými nástroji se učí poznávat jejich druhy a vlastnosti. Žáci zjišťují tyto vlastnosti papíru: tenký, silný, hladký, drsný, matný, lesklý, pevný, snadno se mačká, rozmáčí se ve vodě. Při práci s nůžkami zjistí, že s nimi snadno rozstříhneme tenký nesložený papír, obtížněji silný nebo několikanásobně složený, naučí se, jak správně nasazovat nůžky při stříhání obrysů apod. Získávají zkušenost, že přesnost při překládání, stříhání a řezání je předpokladem dobrého výsledku práce.

Práci s modelovací hmotou žáci poznávají, že hmota se ztvárňuje převážně rukama. Zpracovávat modelovací hmotu lze několika způsoby. Kruhovým nebo přímým pohybem v dlaních, na podložce, i v prstech. Můžeme ji ubírat i přidávat a jemněji formovat. Žáci poznají, že suchá hlína je sypká a hmota vhodná k modelování z ní vzniká přidáváním vody. Vznikne tak látka vláčná a soudržná, která snadno přijímá nový tvar. Když usychá, tvrdne a zůstává ve tvaru, který jsme jí dali.

Práce s tkaninou zahrnuje činnosti, které v elementární formě zahrnují vše, co k práci s tkaninou patří: zhotovení stříhu, špendlení stříhu na látku, obstřihování látky podle stříhu, sešpendlování látky; dále příprava jehly a nití k šití, šití stehů, švů, obrub; začišťování látky. Žáci si osvojují způsob práce s tkaninou a učí se ovládat jehlu. Při práci s tkaninou děti poznávají vlastnosti a druhy některých tkanin a nití, funkci jehly, špendlíku a náprstku. Všechny druhy prací obsahují důležitý prvek. Je to možnost srovnávání různých materiálů mezi sebou. Děti si mají uvědomit odlišnost vlastností materiálu a učit se vybírat nástroje přiměřené k materiálu a k jeho vlastnostem.

Velmi důležitým učivem ručních prací jsou také organizační činnosti, kdy si žáci například připravují a účelně uspořádají materiál, nástroje a potřeby na pracovním místě. Po práci ukládají potřeby na svá místa a udržují je v pořádku a čistotě. Hospodárně zacházejí s materiálem a nástroji, volí vhodný nástroj k zadané práci a k užívanému materiálu, seznamují se s plánem práce nebo plán práce sami vytváří, hodnotí kvalitu provedené práce.

Metodika ručních prací

Jedná se o způsoby učitelovy práce i metody a prostředky, kterých využívá. Metodika zahrnuje především otázky, které řeší osvojování pracovních dovedností, používání pracovních nástrojů, vedení žáků k plánování a hodnocení práce i otázky organizace vyučování.

Aby učitel splnil požadavky aktivity, tvořivosti a samostatnosti žákovy práce, zařazuje do výuky různé **způsoby učení**:

a) Při počátečním osvojování pracovních operací a postupů předvádí a vykládá všechny pracovní úkony sám učitel a žáci jej napodobují.

b) Když žáci ovládají základní úkony, získají poznatky o materiálu a nástrojích, nabudou zkušeností, pak mohou pracovat:

- podle pokynů (diktátu)
- podle postupu napsaného na tabuli
- podle postupu předvedeného vcelku, od začátku, do konce
- podle kreslené nebo v materiálu vyznačené ukázky pracovního postupu

c) Práce podle reálné předlohy. Žáci musí sami přijít na postup práce, proto tento způsob vyžaduje větší pracovní zkušenosti.

d) Práce podle nákresu. Žák musí nejen vystihnout postup práce, ale i dokázat promítnout jednoduchý nákres do skutečné podoby předmětu.

e) Zhotovování předmětu podle vlastního záměru a plánu. Tento způsob je nejnáročnější formou. Vede k rozvíjení tvořivého myšlení a fantazie a vyžaduje technické a pracovní zkušenosti.

Existuje další řada způsobů práce, které mohou být v určitých případech různě spojovány a obměňovány. Jsou výsledkem učitelovy tvořivé práce a záleží na něm a na jeho kreativitě. Rovněž musí brát ohled na individuální zvláštnosti žáků i zvláštnosti celé třídy a v neposlední řadě na materiální vybavení školy.

Hodnocení práce je nezbytnou součástí každé vyučovací hodiny. V hodinách ručních prací se hodnocení zaměřuje na hotové výrobky, jejich správný tvar (podle vzoru), jejich přesnost, čistotu a pečlivost provedení. Hodnocení, srovnávání a vystavování výrobků pomáhá dětem zaujímat kritický postoj k vlastní práci.

Výběr výrobků

V osnovách jsou dány příklady výrobků, ze kterých si učitel vybírá ty, které mu pomohou upevňovat a zpestřovat učivo v ostatních předmětech. Volí také takový výrobek, který vyhovuje materiálnímu vybavení školy. Počet výrobků, zhotovených během školního roku, není rozhodující. Záleží ovšem na jejich správném výběru, aby na nich bylo možné uplatnit techniky práce předepsané osnovou, které u určitého zpracovávaného materiálu jsou podstatné a jsou základem k dalšímu rozvíjení dovedností. V prvních hodinách vybíráme takové výrobky, které je možné dokončit v jedné vyučovací hodině. Až později volíme předměty, jejichž zpracování trvá více, než jednu vyučovací hodinu. Přihlížíme také na dostupnost a snadnou zpracovatelnost materiálu. Lze použít i odpadový, ale hygienicky nezávadný materiál. Nejlepší varianta je, když mají všichni žáci materiál stejný. Dosáhne se tak nejlepších pracovních výsledků.

Ukázka rozvržení jednotlivých druhů prací na celý rok – 3. ročník

(Weinzettelová Věra, Ruční práce v třetím ročníku, 1958)

Metodická příručka pro učitele

I. pololetí

Měsíc	Hodina	Druh práce	Pracovní náměty
Září	1.	R (1)	Čištění pokojových rostlin – koutek živé přírody
	2.	P (1)	Sáček
	3.	P (2)	Čapka
Říjen	4.	R (2)	Podzimní práce na školní zahradě
	5.	P (3)	Obal na knihu
	6.	P (4)	Větrník
	7.	M (1)	Modelování jednotlivin
Listopad	8.	M (2)	Modelování jednotlivin
	9.	P (5)	Sešitek
	10.	P (6)	Sbírka druhů papíru
	11.	P (7)	Geometrické loto
Prosinec	12.	P (8)	Geometrické loto
	13.	P (9)	Geometrické loto
	14.	M (3)	Modelování celků, výjevů
Leden	15.	M (4)	Modelování celků, výjevů
	16.	P (10)	Záložka do knihy
	17.	T (1)	Záložka do knihy. Úvod do práce s tkaninou. Jak vzniká tkanina

II. pololetí

Měsíc	Hodina	Druh práce	Pracovní náměty
Únor	18.	T (2)	Ubrousek
	19.	T (3)	Ubrousek
	20.	R (3)	Přesazování pokojových rostlin
Březen	21.	T (4)	Látkový sáček
	22.	T (5)	Látkový sáček
	23.	T (6)	Látkový sáček
	24.	T (7)	Látkový sáček
Duben	25.	R (4)	Pěstování hrachu v koutku živé přírody
	26.	R (5)	Pěstování hrachu v koutku živé přírody
	27.	T (8)	Péče o oděv
Květen	28.	T (9)	Péče o oděv
	29.	T (10)	Péče o oděv
	30.	R (6)	Pěstování hrachu a cibule ve školní zahradě

Červen	31.	R (7)	Pěstování hrachu a cibule ve školní zahradě
	32.	R (8)	Pěstování hrachu a cibule ve školní zahradě
	33.	R (9)	Pěstování hrachu a cibule ve školní zahradě

Ukázky podrobného rozvedení učiva v jednotlivých hodinách podle celoročního plánu

PRÁCE S MODELOVACÍ HMOTOU

3. ročník

Osmá hodina ručních prací

2. hodina modelování

Úkol hodiny

Modelování hranatých tvarů – krychle, hranolu – formování v dlani, v prstech, stlačování na podložce.

Odhadování stejného množství hmoty a vytváření stejně velkých tvarů.

Sestavit z krychliček dlažbu, z hranolů (cihel) zeď.

Příprava na hodinu

Každý žák podložku, hadřík, modelovací hlinu nebo plastelínu.

Učitel totéž, co žáci, dále ukázky výrobků a názorné ukázky věcí (krychle, hranoly,...)

Průběh hodiny

Příprava na modelování (5 min.)

Seznámení s úkolem hodiny (5 min.)

Modelování + hodnocení, výběr výrobků (25 min.)

Úklid, mytí rukou + perspektiva příští hodiny (10 min.)

Učitel pracuje zároveň se žáky. Uvede je do práce opakováním základních pohybů a žáci při tom říkají, co dělají – hnětou, válejí, stlačují, uhlazují atd. Zopakují též vlastnosti hmoty. Učitel je seznámí s úkolem hodiny na ukázkách výrobků. Pak oddělují stejné množství hmoty a utvoří si stejné kuličky, které v dlaních a na podložce formují v hranaté tvary. Nejdříve utvoří krychličky (dlažební kostky), pak hranolky (cihly). Učí se tvary jmenovat. Z připravených „dlažebních kostek“ sestaví dlažbu, z „cihel“ postaví zeď.

Poznají tak vazbu dlažby a zdi. Učitel s nimi hovoří o práci dlaždičů a zedníků. Každá skupina může sestavit (na podložce) „dvůr“ vydláždění a obehnaný zdí nebo stavět „dům“ a vybavit „stavbu“ vhodnými doplňky podle fantazie žáků. Z nejlepších „staveb“ uspořádají výstavku.

PRÁCE S PAPIREM

3. ročník

Devátá hodina ručních prací

5.hodina práce s papírem

Úkol hodiny:

Dělení, měření, sešívání papíru. Opakování přesného překládání, řezání papíru v přeložení. Zhotovit sešitek.

Příprava na hodinu

Každý žák dostane dva listy kancelářského papíru formátu A4, tužku, nůž, nůžky, jehlu, nit, náprstek, měřítko, pravítko.

Učitel totéž, co žáci, dále ukázku sešitku v jeho konečné úpravě – se sbírkou druhů papíru.

Průběh hodiny

Příprava pracovního místa (5 min.)

Seznámení s úkolem (3 min.)

Zhotovení sešitku + hodnocení (25 min.)

Úklid (5 min.)

Závěrečný rozhovor (7 min.)

Rozdání potřeb, úpravu pracovního místa a jeho kontrolu si žáci organizují samostatně.

Učitel seznámí žáky s úkolem dnešní i příští hodiny na ukázce sešitku. Pohovoří s nimi o tom, s jakými druhy papíru již pracovali a ukáže jim ve sbírce některé další druhy papíru, např. dopisní, křídový, karton, dekorační. Dá podnět k tomu, aby si do příští hodiny shromáždili různé druhy papíru, které si pak nastříhají a vlepí do sešitku. Zopakuje s žáky, k čemu použijí rozdaných nástrojů a potřeb. Stručně vysvětlí postup práce, a jestliže žáci již sešitek zhotovili v 2. ročníku, vyzve některého žáka, aby

sám naznačil postup práce. Samostatně, jen na pokyn, žáci rozdělí listy papíru (přesně přeloží, odříznou), přeloží získaný menší formát a vloží složky do sebe. Určí, která složka bude obálkou, spočítají listy a stránky, ukážou si hřbet sešitku, připraví si jehlu s nití. Kresbou na tabuli naznačí učitel celý postup sešívání a vede žáky k tomu, aby pracovali podle nákresu. Pracuje zároveň se žáky a neustále je kontroluje. Dbá, aby pečlivě rozměřili vzdálenost vpichování, aby složky ve hřbetu dobře přidržovali, aby správně drželi jehlu a používali náprstek. Na obálku žáci naznačí přímkami štítek, při čemž se zase řídí nákresem na tabuli, a učí se odměřovat a označovat vzdálenosti od okrajů sešitku. Nakonec sešitek podepíše. Úklid potřeb provedou žáci samostatně. Učitel velmi pozorně sleduje jejich práci a vede je k stále přesnějšímu a rychlejšímu úklidu.

V závěru hodiny učitel nechá žáky zopakovat, s jakými nástroji pracovali, jakého materiálu použili, co zhotovili a k jakému účelu. Znovu připomene, jaký úkol mají splnit do příští hodiny.

PRÁCE S TKANINOU

3. ročník

Osmnáctá hodina

Výrobek: **ubrousek**

2.hodina práce s tkaninou

Úkol hodiny

Seznámení žáků se zdobnou funkcí stehů. Šití stehu předního.

Příprava na hodinu

Každý žák přinese podepsanou krabičku na šicí potřeby, náprstek, špendlíky (v polštářku). Ve škole dostane nůžky, měřítko, jehlu s velkým ouškem, barevné bavlnky, kanavu v potřebném rozměru (např. čtverec 25 x 25 cm).

Učitel totéž, co žáci, dále ukázkou hotového ubrousku.

Průběh hodiny

Příprava potřeb a úprava pracovního místa (5 min.)

Úvodní rozhovor (7 min.)

Provedení úkolu (30 min.)

Úklid (3 min.)

Po rozdělení potřeb žáci všechny potřeby a nástroje pojmenují a určí jejich funkci. Pak je podle návodu učitele uspořádají účelně na lavici a zdůvodní toto uspořádání. Učitel seznámí žáky s výrobkem. Na ukázce naznačí, jak bude proveden celý úkol a co je úkolem dnešní hodiny. Pohovoří s žáky, proč je třeba umět zacházet s jehlou. Každý z nás má umět šít, aby si mohl opravit oděv, také v mnohých zaměstnáních je šití důležité (krejčovství, knihařství, obuvnictví, čalounictví, brašnářství, sedlářství atd.) Hlavním nástrojem v těchto oborech je jehla. Žáci poví, znají-li některé závody, které se těmito obory zabývají, jak se v nich pracuje, zda ručně nebo na stroji a jakých strojů se tam užívá (šicí stroje).

Žáci se pak seznámí s materiálem – kanavou. Posoudí hustotu a tloušťku tkaniny, sledují proplétání nití (odkaz na předešlou hodinu). Učitel jim ukáže na hotovém ubrousku, jak jsou stehy protahovány podle nití ve tkanině a jak je vpichováno do otvorů mezi nitěmi.

Zopakuje s žáky odměřování návleku niti, navlékání niti do jehly a děláni uzlíku. Na tabuli naznačí, jak odměřit na čtvercové tkanině od krajů 2 cm a ukáže, jak odměřenou vzdálenost vyznačit špendlíkem.

Po této přípravě předvede žákům po skupinách šití předního stehu – zdůrazní držení jehly s použitím náprstku, odpočítávání nití při vpichování a vypichování jehly, udržování stále stejné linky mezi nitmi ve tkanině. Seznámí žáky s pravidly bezpečnosti při šití.

Žáci protáhnou přední steh po jedné straně ubrousku (čtverce) a učitel jim ukáže, jak změnit směr stehu v rohu čtverce. Poté žáci vyšijí přední steh po všech stranách ubrousku a učitel pak ukáže zapošití.

Podobně vyšijí ještě druhou linku. Učitel práci žáků sleduje, radí a současně hodnotí. Po skončení úkolu učitel s žáky podle hotového výrobku určí úkol příští hodiny.

3.5. Možné rozdělení ručních prací dle různých hledisek

Existuje velké množství druhů ručních prací. Proto se je budeme snažit rozdělit do několika skupin podle různých hledisek, která vyplynula na základě srovnání současných a historických zdrojů. Rozdělení ručních prací je možné podle:

1) historického využití:

- a) *tradiční* – háčkování, pletení, šití, vyšívání, paličkování, tkaní, drhání, plstění (zpracování nespředeného ovčího rouna – např. výroba korálků, broží), atd.
- b) *netradiční* – patchwork, batika, pletení z papíru, fimo (práci s polymerovou hmotou, vhodnou na korálky, dekorace kovových předmětů apod.), tiffany (dekorace vzniklé sletováním kousků barevného skla), enkaustika (malování pomocí vosků a žehličky), smaltování na plotýnce (výroba šperků, spon a drobných dekorací z plechu), frivolitky (speciální techniku podobná háčkování), quilling (dekoraci z papírových proužků), pergamano (přání, obálky, taštičky z pergamenu), fusing (spékáním skla vznikají korálky a drobné dekorace) aj.

2) materiálu

- a) *textil* – háčkování, pletení, šití, vyšívání, paličkování, tkaní, malování na textil a hedvábí, patchwork, plstění, frivolitky, ...
- b) *papír* – ruční papír, pletení z papírových ruliček, ubrousková technika (decoupage), origami, quilling, pergamano,...
- c) *kov* – drátkování, smaltování, kování – podkovy, zvonky,...; zpracování plechu, ohýbání, dělení a kroucení drátu – háčky, šlehačka na sníh, dekorativní předměty
- d) *modelovací hmoty* – fimo, plastelína, těsta, hlína, keramická hlína, ...
- e) *dřevo* – řezání, hoblování, spojování, vyřezávání, vrtání, dlabání aj. – výroba dřevěných hraček, budek pro ptáky, poliček, potřeb do domácnosti, dekorací, aj.
- f) *potraviny* – modelování z těsta, vykrajování a zdobení ovoce a zeleniny, ...
- g) *drobný materiál* – např. přírodniny, korálky, zdobení kraslic,...

3) pohlaví výrobců

- a) ženské - práce s textilním materiálem: háčkování, pletení, vyšívání, šití, paličkování, apod.
- b) mužské – převážně řemeslné práce – práce se dřevem, kovem, apod.

3.6. Konkrétní techniky ručních prací rozdělené dle materiálu

TEXTIL

3.6.1. Háčkování

Háčkování nám umožňuje vytvořit celou řadu různých výrobků všestranného využití, a to od jemných krajek až po prostorově výrazné, velké kusy. K háčkování potřebujeme jen háček a klubíčko příze, což jsou velmi skladné a minimální nástroje, které lze snadno uskladnit. Tato technika je založená, stejně jako pletení, na práci s přízí. Na rozdíl od pletení se ale pracuje jen s jedním okem. Tenkou přízí a tenkým háčkem dobře vykouzlíme krásné vzory blížící se krajkce, které skvěle dekorují domácnost nebo oblečení. Naopak pomocí silné příze a silného háčku docílíme vytvoření huňaté čepice, svetru nebo například přehozu.

Háčkování patří mezi staré techniky a znají ho lidé po celém světě. Svou oblibu si stále uchovává díky nepřebernému množství různých druhů přízí, které nám nabízí dnešní doba a také díky stále se vytvářejícím novým vzorům háčkování (NOVOTNÁ, 2002).

Historie háčkování

Doba vzniku háčkování, stejně jako dalších technik, nelze přesně určit a to hlavně z důvodů krátké trvanlivosti materiálu. Domníváme se, že háčkovat uměly již ženy v době bronzové, neboť archeologové našli v hrobech zbytek háčkované sítky na vlasy. Jiné prameny nás vedou do roku 1500 před Kristem, kdy údajně jeptišky v kláštrech háčkovaly krajky, toto tvrzení ovšem není podloženo materiálními důkazy. Nálezy z koutů celého světa – Čína, Turecko, Afrika, Evropa, USA a Jižní Amerika – dokazují, že technika háčkování byla velmi oblíbená a proto tak rozšířená.

První doklady o háčkování se objevují až roku 1800, kdy se poukazuje na bubínkové háčkování, což je francouzská technika bubínkové výšivky prováděné háčkem (nit je háčkem vpichována do látky, kde na lící straně vytváří vzor ze smyček), která je bez bubínku známá pod názvem „háčkování ve vzduchu“.

Na počátku 18. století se háčkování vyučovalo na dívčích školách. Prvními psanými doklady o technice háčkování byly Paměti horalky od Elizabeth Grantové z roku 1812,

dalším byl časopis Penelopé z roku 1824, kde byly otištěny první vzory. Další návody se objevují v 19. století v publikaci Zimní dárky. S rozšířením předloh stoupl zájem o háčkování a tato činnost se stala oblíbenou zálibou hlavně u zámožných žen. Háčkovaly se různé krajky a dekorace do bytu, čepičky a kabátky pro novorozence, živůtky a spodničky pro dámy i různá pouzdra i obaly na drobné předměty a další. Háčkové vzorníky z 19. století dnes máme možnost vidět v mnoha muzeích.

Háčkování bylo populární i ve 20. století. Koráلكové kabelky byly oblíbené ve 20. letech. V období let 1937–40 se konaly soutěže v řemeslné zručnosti, návrzích a rychlosti háčkování. V období 2. světové války háčkování stagnovalo pro nedostatek dostupného materiálu. Koráلكové kabelky přišly do módy opět v 50. letech. Šedesátá léta povýšila háčkování na uměleckou formu. S hnutím Hippiies se v 70. letech začaly nosit háčkové kusy oděvu. Dnes háčkování opět nabývá na oblíbenosti a stává se populární a vyhledávanou ruční prací (Syróvatková [online]).

Materiál a pomůcky k háčkování

K háčkování potřebujeme jen dvě věci, a to je háček a klubíčko příze. Háčky se liší silou a materiálem, ze kterého jsou zhotoveny. Jemné háčky jsou vyrobeny z oceli, silnější z umělé hmoty, hliníku nebo ze dřeva. Rozhodující je pro nás ale síla háčku, kterou vybíráme podle toho, co chceme háčkovat a jak silnou přízi budeme používat.

Stejně jako u pletení rozlišujeme mnoho druhů přízí, jako jsou tenká, dvojmo skaná, trojmo skaná, čtverně skaná, dvojitá, aran a silná příze. Na krajkové vzory a lemy používáme tenkou nebo dvojmo skanou přízi. Trojmo skaná příze je asi o polovinu silnější, než dvojmo skaná a používá se na oděvy a dětské oblečení. Na svetry, šátky a čepice používáme čtverně skanou přízi, která představuje měřítko, podle něhož se hodnotí síla ostatních přízí. Jedná se o přízi středně silnou. Dvojitou přízi se háčkují silnější svetry a kabátky a odpovídá dvěma pramenům čtverně skané příze. Aran představuje tři prameny čtverně skané příze a je vhodný na silné přehozy a také kabátky. Rozměr silné příze se rovná dvěma pramenům dvojité příze nebo čtyřem pramenům čtverně skané příze (Novotná, 2002).

Využití háčkování na primární škole

Háčkování je již poměrně složitý proces. Je kladen důraz na jemnou motoriku, zručnost a trpělivost. Proto je dobré tuto techniku zařazovat do výuky až ve vyšších ročnících prvního stupně. Žáci mohou háčkovat například jednoduchá pouzdra a obaly, které si mohou nakonec vyzdobit jednoduchou výšivkou nebo vyšitým monogramem.

Velikonoční háčkování na ZŠ Stráž

Dostupné z: www.zsstraz.cz/index.php?p=623C

3.6.2. Pletení

Ruční pletení představuje jedinečný způsob, jak vytvořit sobě, svým blízkým nebo rodině osobité části oděvu i originální doplňky. V dnešní době lze vybírat z nepřeberného množství barev i druhů příze. Pletení lze zvládnout velice rychle, proto může poskytnout tvůrčí uspokojení všem generacím (Novotná, 2002).

Historie pletení

Nejstarší nalezené pletené výrobky pocházejí ze 4. – 5. stoléní n. l., ale tyto nalezené předměty svědčí o velmi vyspělé technice pletení, různých vzorů i barev. Proto předpokládáme, že vývoj techniky pletení započal o mnoho dříve. Dokazují to například různé malby, na kterých jsou vyobrazeni lidé v pletených oděvech, ať už to jsou jakési ponožky nebo celé pletené kabátky, či přehozy. Uvážíme-li, že každý druh práce tehdy prodělával zdoluhavý vývoj, můžeme se domnívat, že pletení bylo známo už dávno před naším letopočtem. Dochované pletené předměty z dávných dob pochopitelně chybějí, protože pletenina je jemný materiál s krátkou životností.

Vzácná dochovaná ukázka ozdobné pletené pásky s kolibříky pochází z 3. stol. n. l. z Peru, dnes je originál vystavený v Textilní galerii Institute of Arts v Detroitu. V evropské oblasti byly v 4. až 5. století objeveny nálezy několika věcí, jako je technicky poměrně náročně provedená ponožka z barevné vlny. Nálezy jsou uloženy v Muzeu císaře Bedřicha v Berlíně a Muzeu Viktorie a Alberta v Londýně. Přibližně v téže době byly nalezeny pletací jehlice v germánských hrobech.

Ve 13. stol. se pletařství rozvíjelo hlavně v Orientu a zemích tehdejší arabské kultury. Pletení se v té době poměrně rozšířilo i v Itálii jako domácí práce. Později se toto umění přeneslo od Španělska do Francie, Anglie, Skotska, Německa a dalších zemí. V 16. století je již technika pletení známá po celé Evropě. Pletené věci se stávají oblíbení na královských dvorech. K nejoblíbenějším výrobkům patří hlavně punčochy. Zajímavostí je, že pletařství bylo původně výhradně mužská práce a dokonce se pražští punčocháři v roce 1612 usnesli, že pod jistou pokutou nebudou zaměstnávat žádnou ženu. Teprve až se pletení rozšířilo do širších vrstev, začaly se jím zabývat převážně ženy. Oblibou se staly dámské dýchánky s pletením. Pletení punčoch se v 16. století učily i děti ve školách, tento fakt zjistila náhodou Alžběta Anglická, když prováděla školní vizitaci v Norwichi (Pešková, 1977).

Materiál a pomůcky k pletení

Abychom mohli začít plést, potřebujeme jednoduché vybavení, a to pletací jehlice a příze. Pletacích jehlic existuje několik druhů. Jehlice se liší materiálem, ze kterého jsou vyrobeny a také různou délkou a silou. Vyrábějí se z hliníku, umělých hmot, dřeva i bambusu. Na kruhové pletení a rozměrnější práce jsou vhodné kruhové jehlice. Existují i další typy jehlic jako jsou oboustranné jehlice a pomocné jehlice na copánkové vzory. Další užitečné pomůcky vám pomohou při počítání nebo přidržení oček. Dlouhé špendlíky a jehly s tupým hrotem se používají při sešívání jednotlivých částí.

Dnes je na trhu velmi velký výběr různých druhů příze. Existují příze o různé síle a počtu vláken, mezi kterými volíme podle potřeby. Oblíbené druhy pletacích přízí jsou jak z přírodních, tak i z umělých materiálů. Přírodní vlákna dělíme na vlákna živočišného a rostlinného původu. Živočišného původu je vlna, mohér, angora, kašmír, alpaka a hedvábí, ke vláknům rostlinného původu se řadí bavlna a len. Syntetické příze

obsahují akryl a polyester. Výhodou je jejich snadnější údržba a vyhovují lidem alergickým na vlnu (Novotná, 2002).

Využití pletení na primární škole

Pletení stejně jako háčkování bychom měli zařazovat až do vyšších ročníků. Žáci opět mohou plést jednoduchá pouzdra, šikovnější žáci mohou zkusit nějakou hračku, např. pleteného maňáska. Žáci při pletení zdokonalují jemnou motoriku a koncentrují se na práci.

3.6.3. Vyšívání

Výšivky jsou jedním z nejkrásnějších odvětví lidové umělecké tvorby. Na rozdíl od pletení a háčkování, které jsou spíše prakticky zaměřené a slouží převážně pro uspokojení potřeb praktického života, je výšivka technikou ke zkrášlování a zdobení. Člověk nemá smysl jen pro účelnost věcí, ale také pro harmonii a krásu. Snad proto zůstává vyšívání tak oblíbenou činností.

V dnešní uspěchané době se již nevyšívají složité vzory, jak je známe z lidových krojů, ale volí se jednodušší motivy. Výšivka dnes může sloužit jako ozdoba oděvů, může být použita jako dekorace interiéru v podobě vyšívaných prostírání nebo ubrusů.

Historie vyšívání

V dřívějších dobách se vyšíváním zabývaly převážně ženy v kláštrech. Podle zápisu z roku 1439, kdy jistá žena zaplatila za zhotovení kostelního roucha 100 zlatých, si uvědomujeme, jakou hodnotu tehdy výšivka měla, vezmeme-li v potaz, že hodnota živého skotu byla 2 zlaté. Vyšívání se tehdy učilo po dobu osmi let ve střediscích. Učnice si z těchto středisek přinášely znalosti technik i do svých domovů a na venkov. Přizpůsobovaly si výšivku vlastním potřebám. Přicházely tím na nové vzory, ornamenty a motivy, které už vypadaly zdaleka jinak, než staré předlohy, podle kterých se učily. Tehdy znalost základních vyšívacích technik a stehů patřila k všeobecnému vzdělání dívky.

Využití lidových výšivek mělo široké uplatnění – vznikaly řady, pruhy a ornamenty prvními stehy při sešívání kusů plátna, řazením stehů na švech a na okraji kůží a látek.

Rozkvět výšivky také způsobovala snaha o atraktivnější vzhled oděvu a soutěžení mezi dívkami. Výšivkami se zdobily ubrusy, polštáře, pokrývky na postele, polštáře, u oděvů okraje sukní, pokrývky na hlavu a další (Novotná, 2002).

Materiál a pomůcky potřebné k vyšívání

Nejdůležitější pomůcky, bez kterých se při vyšívání nelze obejít, jsou jehla, vyšívací příze a tkanina, na kterou budeme vyšívat zvolený motiv. Pro snadnější práci je vhodné použít vyšívací rámeček. Dále využijeme nůžky a náprstek.

Jehla – velikost a sílu volíme podle hrubosti materiálu. Je vhodné zvolit trochu tlustší jehlu, než je vyšívací nit. Jehla tak vytvoří větší otvor, kudy prochází nit a ta se tím pádem neodírá a nehrozí tolik její přetrhnutí. Hrot jehly nemá být příliš ostrý.

Vyšívací rám – je velmi vhodná technická pomůcka, která ulehčuje vyšívání, protože udržuje tkaninu napnutou, čímž zřetelně vystupuje struktura nití.

Využití vyšívání na primární škole

Vyšívání se mohou učit žáci i v nižších ročnících. Začínáme nejjednodušším předním stehem a podle šikovnosti žáků učíme i složitější stehy. Vyšívat lze podle předlohy nebo podle fantazie na volný podklad. Asi nejlepší motivace pro žáky je, když vyšívají obrázek pro někoho blízkého jako dárek.

Ukázky práce žáků ZŠ Riegrové

Obrázky dostupné z:
<http://www.zsriegrova.svitavy.cz/krouzky/k-sik-ruc/kr.htm>

3.6.4. Paličkování

Historie paličkování

Nejstarší písemné zmínky o paličkování pochází z Itálie z roku 1493. Protože se zde krajka rozvinula z hlediska techniky a vzorů, a odtud se šířila do dalších zemí, nazývá se Itálie kolébkou krajky. Jeden z nejstarších vzorníků vyšel v Benátkách již v roce 1530.

V Čechách se počátky krajkářství datují do 16. století. Oblasti u nás, kde je krajkářství doloženo už v 16. století, jsou Krušné hory, Šumava a Český les. List císaře Rudolfa II. je nejstarším písemným dokladem paličkování u nás, pochází z roku 1587 a povoluje se jím usazení krajkářů na Domažlicku.

Ze 40. let 17. století pocházejí zmínky o krajkářství v podhůří Orlických hor. Vamberecko se postupem času stalo významnou krajkářskou velmocí. V roce 1946 zde bylo založeno výrobní družstvo, roku 1889 zde vzniká První odborná krajkářská škola a roku 1929 bylo ve Vamberku založeno Muzeum krajek. Paličkovalo se i ve Slezsku, na Valašsku, na Hané a na Slovácku.

Krajkářství bylo hlavní obživou obyvatelstva horských a podhorských oblastí bezmála tři sta let. Bohužel anglický vynález paličkovacího stroje z počátku 19. století způsobil úpadek krajkářství. Strojová výroba krajek byla levnější, rozšiřovala se i u nás a začala vytlačovat ruční práci. Své uplatnění našla krajka především jako ozdoba oděvů, doplněk interiérů šlechtických i měšťanských sídel i kostelů. Mezi prostým lidem se krajka rozšířila převážně na lidovém kroji. Materiál na výrobu krajek byl rozmanitý, nejčastěji se jednalo o kopřivové, bavlněné a hedvábné vlákno, ale také zlatý a stříbrný dracoun. Vzory krajek přecházely od jednoduchých ke složitějším, krajkářky si je mezi sebou vyměňovaly a vymýšlely nové (Paličkování [online]).

Materiál a pomůcky k paličkování

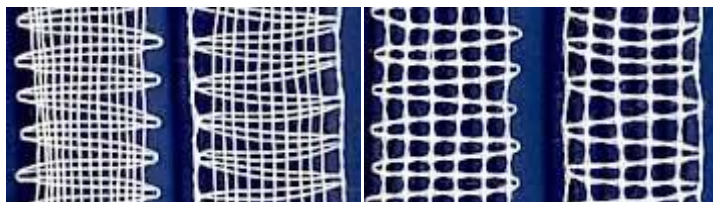
Příze z přírodních materiálů (bavlna, len, vlna) je nejlepší materiál pro paličkování krajky. Také se používají doplňkové příze, které zdůrazní vzor (lurex, dracoun). Dále pak potřebujete špendlíky bez hlaviček, tenký háček, nůžky, tvrdý papír, který se připevní na podušku = herduli - váleček naplněný senem nebo pilinami a potažený látkou, podvinek neboli vzor - technický nákres, paličky. Počet paliček závisí

na velikosti paličkovaného vzoru. Základní technikou je řetízek z 2 párů paliček. Pro začátečníky postačí 8 - 10 párů paliček (Paličkování [online]).

Krajkářské zásady:

1. Základní jednotkou pro uvádění počtu paliček je pár, tzn. dvě paličky.
2. Paličky a poduška (herdule) se musejí udržovat čisté.
3. Paličky jsou stále v jedné rovině – jsou na stejné délce nití.
4. Paličkování musí být přesné, okraje rovné, špendlíky se vpichují přesně do těch míst, kde je to na podvinku (předloze) určeno.
5. Krajka musí být dobře utažená a pevná.
6. Není-li podvinkem (předlohou) určeno jinak, musí být nitě v kraje stejnoměrně rozloženy.
7. Krajka se paličkuje po rubu, všechny uzlíky se umisťují nad hustá místa v kraje, tak aby po otočení byly co nejméně vidět.
8. V kraje by neměla být žádná chyba. Není ostudou párání - to pak nebude vidět a nikdo se o něm nedozví, ostudou je ponechaná chyba. (RPV [online])

Ukázky:

Obrázky dostupné z: <http://www.dmm.cz/pali/cz/Technika.htm>

PAPÍR

3.6.5. Pletení z papíru

Pletení z papíru nemá tak dlouhou tradici jako jiná řemesla, to však neubírá na zajímavosti a vzhledu výsledných výrobků. Pletení z papíru je velmi podobné pletení z proutí. Jediný rozdíl mezi papírovým a proutěným pletením je ten, že při papírovém se používá papír, konkrétně papírové ruličky. Ty vyrobíme nejlépe z tenkého, lehce ohýbatelného papíru. Každá rulička by měla být na jedné straně širší, aby bylo možné ruličky spojovat.

Pokud správně zvolíme papír, barvu či lak, budou výrobky téměř nerozeznatelné od těch proutěných. Nalakováním získává výrobek lepší vlastnosti, je odolnější vůči vnějším vlivům a déle vydrží.

Výrobků lze vytvořit celou řadu. Dekorační výrobky jako jsou ozdoby na stromeček, samotný pletený stromeček, svícny, koše a košíky různých velikostí, ošatky na pečivo, rámeček na fotografii, můžeme i obplétat láhve a jiné nádoby.

Výhodou této techniky je, že je ekologická. Nemusíme používat nový nepopsaný papír, ale lze použít například staré použité sešity, přečtené noviny nebo potištěné kancelářské papíry.

Materiální vybavení pro pletení z papíru

Základní výbavu tvoří tenký papír, špejle, nůžky a tuhé i tekuté lepidlo. Asi nejvhodnější papír je novinový. Je poddajný, neklouže a dobře se ohýbá, což značně usnadňuje pletení. Naopak nevyhovující jsou tvrdé papíry a lesklé papíry z časopisů, které kloužou a špatně se slepují. Špejle by měla být hladká, abychom z ní snadno sundali namotanou papírovou ruličku. Špejli lze zaměnit za pletací jehlici.

Doplňující materiál a pomůcky: kolíčky na prádlo k zafixování osnovních ruliček, k dokončování a k pletení dna košíků; kartonové krabice pro základ rámečku na fotografii a na pevná dna; barvy – lihová mořidla na dřevo, vodou rozpustná pořidla na dřevo, barvy na textil, Balakryl, Latex, tónovací barvy do malířských nátěrů, potravinářské barvy, tempery a jiné; štětce je dobré mít na každou barvu jiný, aby se barvy nesmíchaly; lak na zpevnění a ochranu barvy.

Využití techniky pletení z papíru na primární škole

Pletení z papíru vyžaduje náročnější přípravu v podobě motání papírových ruliček, které zabere značné množství času. Pokud chceme s žáky vytvářet větší a složitější výrobky, je dobré ruličky žákům nachystat. V případě, že chcete s žáky vytvářet jednodušší výrobek, který nevyžaduje velké množství ruliček, žáci si ruličky mohou vytvořit sami ve vyučování. Motání ruliček rozvíjí jemnou motoriku a vyžaduje žákovu trpělivost. Pletením z papírových ruliček lze vytvořit velké množství různých výrobků, které můžeme zařadit tematicky do vyučování. Například valentýnské srdce, velikonoční vejce, vánoční věnec a spousta dalších.

Ukázky výrobků z papírových ruliček:

Obrázky dostupné z: <http://www.zskounice.cz/view.php?cisloclanku=2009040003>

Quilling

Quilling nebo také papírový filigrán je výtvarné umění, jehož hlavním materiálem jsou papírové proužky. Proužky se stáčí quillingovým perem do spirálek a vzniklé spirálky se pomocí prstů formují do různých tvarů (kytička, kapka, lístek). Tvary se fixují pomocí lepidla na pevný podklad (papír, krabičky, rámečky,...) a vytváří se z nich originální obrazce.

Historie quillingu

Výtvarná technika quilling má dlouhou historii. Ačkoliv počátky quillingu nejsou písemně zaznamenány, někteří je zařazují do doby vynálezu papíru v 1. století po Kristu v Číně. Jiné zdroje uvádějí, že quilling se zrodil ve starověkém Egyptě. Quilling byl poprvé zdokumentován kolem roku 1200, ale zcela nepopiratelné důkazy o jeho existenci

pocházejí z 15. a 16. století. V této době řeholníci a řeholnice v evropských zemích zdobili pomocí papírových proužků stáčených pomocí husích brk různé předměty. Právě používání husích brk dalo název samotnému quillingu (quill = brk).

V průběhu dalších staletí se začaly quillingem zabývat dámy z vyšší společnosti. Quillingu se tyto bohaté slečny a paní učily společně s jinými ručními pracemi. Ke konci 18. století tato zábava začala upadat a výuka quillingu, zařazená dříve v kurzech pro dívky, vymizela. Pokud se někdo v této době pokusil o její obnovení, neuspěl.

V téměř každé době byl quilling využíván k dekoraci různých předmětů: skříněk, ráků, herních stolků, tácků, čajových krabiček, ale i nábytku a uren. V současné době se technika opět stává oblíbenou. Její popularita vzrůstá nejen ve světě, ale i u nás (Quilling [online]).

Materiál a pomůcky na quilling

Přestože je quilling velmi rozmanitá technika, není nijak náročná na materiál, ani pomůcky. Základní materiál, který je potřeba, zahrnuje klasické barevné papíry, čtvrtky, lepidlo a špejle nebo quillingové pero.

Využití quillingu na primární škole

Na primární škole lze quilling využít již od prvního ročníku, protože se nejedná o složitou techniku. Jde jen o stáčení proužků papíru na špejli, nebo na tužku a tvarování dosažených spirál. Častějším zařazováním quillingu do výuky a s přibývajícím zručností a zkušeností žáků lze tuto techniku propracovávat a vytvářet složitější a složitější obrazce a výrobky ve vyšších ročnících primární školy. Žáci se při práci učí být trpěliví, procvičují jemnou motoriku a přesnost. Pro žáky je tato technika netradiční, velmi zajímavá a přitažlivá.

Ukázky výtvorů žáků:

Obrázky dostupné z:

http://www.13zsplzen.cz/archiv/2013-2014/galid_6862/quilling-v-druzine.aspx

3.6.6. Ubrousková technika

Ubrousková technika, známá též pod názvem decoupage, je způsob dekorace předmětů z nejrůznějších materiálů, z papíru, ze dřeva, kovu, vosku, porcelánu i textilu. Podstatou této techniky je vystřihování motivů z ubrousků a jimi následné polepování dalších předmětů. Nejčastěji se používají třívrstvé papírové ubrousky. Pomocí ubrouskové techniky lze zkrášlit veškeré předměty a vyrobit z nich tak originální kousky.

Historie

Ubrousková technika, neboli decoupage. Název decoupage pochází z francouzského slova „decouper“, což v překladu znamená „vyřezávat“. Ubrousková technika se objevila na počátku 18. století v Benátkách. Nebyla to ale ubrousková technika, jak ji známe dnes, ale nazývala se Francouzská decoupage. Představovala spoustu vrstvení různých materiálů, nejčastěji papíru a jejich složité kombinace. Prováděla se v mnoha krocích a kombinovala v sobě více stylů a technik. Byla často používána na ozdobu porcelánu, komod, krabiček, na výrobu medailonků. Byla využívána také jako tapiserie (Decoupage [online]).

Materiální vybavení pro ubrouskovou techniku

Základem je lepidlo a ubrousky, které by měly být speciálně vyrobeny pro tuto techniku. Speciální pomůcky ale nejsou podmínkou. Stejně poslouží i obyčejné ubrousky a tekuté lepidlo, které je po zaschnutí průhledné. Lepidlo volíme podle povrchu, na který chceme ubrousek přilepit. Volíme také podle toho, jestli chceme matný nebo lesklý povrch. Z ubrousků se používá vždy jen vrchní potištěná vrstva. Dále potřebujeme plochý štětec na nanášení lepidla.

Využití ubrouskové techniky na primární škole

Ubrusková technika je velice jednoduchá a snadná i pro žáky prvního stupně. Přináší uspokojení i pro žáky, kteří neradi kreslí nebo malují, protože motivy jsou již dané, proto je jen třeba vybrat ten, který se nejvíce hodí a líbí. Mohou vytvářet různé obrázky, přáníčka a další předměty. Jedná se o netradiční techniku, zajímavou a pro žáky přitažlivou, která zaručuje téměř stoprocentní úspěch a radost z práce.

Ukázky výrobků

Obrázky dostupně z:

<http://www.zsrajnochovice.cz/index.php?content=fotogalerie&kategorie=3&rok=2011>

DROBNÝ MATERIÁL

3.6.7. Korálkování

Z korálků si každý může vyrobit krásné přívěsky, náušnice, náramky, brože, i složitější ozdoby. Dnešní doba nabízí obrovské množství typů, barev, tvarů i velikostí korálků. Inspiraci lze čerpat z návodů ve speciálních časopisech, internetových kurzech a vlastně všude kolem nás. Fantazii se meze nekladou. Šperky z korálků může tvořit i úplný začátečník, bez ohledu na jeho věk.

Historie korálkování

Od pradávna se lidé rádi všelijak zdobili a zkrášlovali. Jedním z prostředků zdobení se byly i šperky vyrobené z korálků, které ale nesloužily pouze ke zdobení, některé měly také funkci amuletů. Ozdoby v minulosti soužily k vyjádření postavení ve společnosti. Každá země má svůj typický způsob vyrábění korálků. Používání korálků bylo ovlivňováno náboženstvím.

Historie výroby korálků sahá již do období pravěku. V době kamenné pravěcí lidé používali k výrobě korálů různé dostupné materiály - kosti, lastury, kamínky, drápy, malá dřívka a semena plodin. Později lidé začali k výrobě korálků využívat pálenou hlínu. Nejstarší archeologické nálezy korálů jsou z období 40 000 let př. n. l. a pochází z Francie. Další země bohaté na archeologické nálezy korálků jsou Afrika a Austrálie. Výrobou prvních barevných korálků, které se velice podobaly těm současným, se proslavilo Řecko a Řím. První dílny na výrobu šperků spadají do období Keltů do 3. stol. př. n. l.

První zmínky o českých sklárnách máme již z 12. stol. př. n. l. Největší počet skláren se nacházel v pohraničí. Na Jablonecku a Žatecku se začaly v 18. století vyrábět skleněné perličky metodou vinutých perel, které se v těchto oblastech vyrábí dodnes (Korálkování-korálky [online]).

Materiální vybavení pro korálkování

Korálky – nabídka je v tomto směru velmi široká. Použít lze korálky všech tvarů, velikostí i barev. Použít můžeme také různé materiály, dokonce i vlastnoručně vyrobené korálky z FIMO hmoty, plsti, dřeva i papíru a dalších.

Nářadí – nezbytná je korálková jehla. Další užitečnou pomůckou může být podložka, na které se korálky nezakutálejí. V neposlední řadě jsou potřeba ostré nůžky, popřípadě kleště s kulatými hroty, ploché a štípací kleště.

Navlékací materiál – korálky se navlékají na různé drátky, šňůrky, lanka atd. Postačí ale i obyčejný vlasec, nylonové lanko nebo silnější nit.

Využití korálkování na primární škole

Navlékání korálek je velmi oblíbená činnost žáků. Jako většina dalších technik slouží k rozvoji jemné motoriky, trpělivosti a fantazie žáků. Ve škole mohou žáci vytvářet různé přívěsky, šperky a další ozdoby, třeba jako dar svým blízkým, výrobek určený k prodeji na jarmarcích nebo jen pro vlastní potěšení. Od prvních ročníků primární školy bychom měli začínat s jednoduššími výrobky, třeba jen pouhé navlékání korálek na navlékací materiál. Postupem času mohou žáci zkusit složitější výrobky, jako jsou přívěsky, různé šperky a podobně.

Ukázka výrobků z korálek:

Obrázky dostupné z:

<http://www.zsriegrova.svitavy.cz/krouzky/k-sik-ruc/koralkovani/img00001.htm>

EMPIRICKÁ ČÁST

4. EMPIRICKÝ VÝZKUM A JEHO HODNOCENÍ

Tato část se zabývá pedagogickým výzkumem provedeným pomocí dotazníkové metody. Dotazníky jsou určeny pro učitele prvního stupně základních škol.

5.1. Výzkumný nástroj

Dotazník je velmi často využívanou metodou k získávání dat v pedagogickém výzkumu. Můžeme jej také popsat jako písemné kladení otázek, na které se i písemně odpovídá. Nevýhodou dotazníku je, že nezjišťuje, jací respondenti doopravdy jsou, ale zjišťuje to, jak se respondenti vidí, nebo chtějí, aby byli viděni. Výhodou dotazníků je fakt, že shromažďují velké množství dat od spousty respondentů najednou.

Pojem otázky je nahrazen pojmem **položky**. Je to z toho důvodu, že některé položky v dotazníku nemusí být formou otázky, ale například příkazu (např.: „Vyberte tvrzení, se kterým souhlasíte.“).

Forma položky určuje, jakým způsobem má respondent na danou položku odpovědět. Podle toho dělíme položky na otevřené (nestrukturované) a uzavřené (strukturované). U otevřených položek respondent odpovídá volně a odpověď vytváří sám, což s sebou nese nevýhodu obtížné zpracování. Naopak na uzavřené položky odpovídá formou předepsaných možností odpovědí, např. vybírá, seřazuje, apod. (Chráska, 2007).

Náš dotazník obsahuje 20 položek, jak otevřených, tak uzavřených. Na začátku dotazníku jsou zařazeny kontaktní položky, abychom získali přehled o pohlaví a věku respondentů a typ školy, na které respondent působí.

Podle **obsahu**, který položka dotazníku zjišťuje, můžeme tyto položky rozdělit na ty, které zjišťují fakta, položky zjišťující znalosti a vědomosti a na položky, které zjišťují mínění, motivy a postoje respondentů (Chráska, 2007). V našem dotazníku jsou zařazeny převážně položky, které zjišťují postoje respondentů, jejich subjektivní představu o ručních pracích a vztah k nim.

Při sestavování dotazníku je třeba dodržovat určité požadavky. Jsou to jasné a srozumitelné položky, jednoznačná formulace položek a měly by zjišťovat pouze důležité

a nezbytné údaje. V neposlední řadě by se v dotazníku měly vyskytovat pokyny, jak dotazník vyplnit. (Chráska, 2007).

Předávání dotazníku lze provést několika různými způsoby, a to jednak poslat poštou, což se ale nedoporučuje kvůli nízké návratnosti, dále předat dotazník osobně nebo prostřednictvím jiných osob. V dnešní době je možné dotazník posílat v elektronické podobě e-mailem a sdílet jej na různých sociálních sítích v cílených skupinách, což je způsob, který jsme zvolili pro předávání dotazníku z důvodu možnosti získání respondentů ze všech koutů České republiky.

Dotazník zjišťuje, jakou představu mají respondenti o ručních pracích jako o celku, i které konkrétní práce si pod tímto pojmem představují. Také se snažíme zmapovat, jaký mají respondenti vztah k ručním pracím konkrétně, zda se ručními pracemi zabývají v soukromém životě a kde se těmito technikám naučili. V další části dotazníku zjišťujeme, zda respondenti (učitelé) zařazují ruční práce do vyučování, popřípadě které konkrétně a jak často. Také se ptáme, jaký mají názor na oblíbenost ručních prací u žáků, vidí-li rozdíl v zájmu o ruční práce u dívek a u chlapců a zda si žáci někdy řeknou sami z vlastní iniciativy a vlastního zájmu o naučení některé z ručních prací.

4.1. Charakteristika výzkumného souboru

Cílem pedagogického výzkumu, ve formě dotazníku, je zjistit, zda učitelé prvního stupně základní školy zařazují ruční práce do výuky, popřípadě které a jak často se tak děje. Také chceme získat informace o postoji učitelů i žáků k ručním pracím, zda se dnes jedná už jen o přežitek nebo jsou ruční práce stále živé a oblíbené.

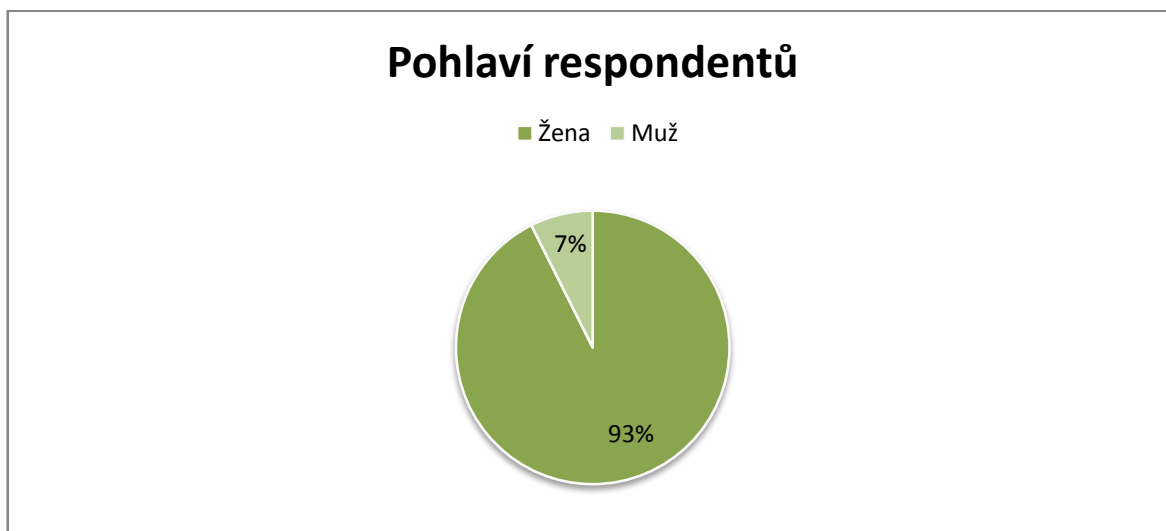
V dotazníku se střídají otázky otevřené i uzavřené. Vyskytují se zde otázky dichotomické s výběrem odpovědí ano – ne, polytomické, polo - uzavřené položky s výběrem s mnoha možnostmi a možností dopsat ještě další variantu odpovědi. Dotazník byl distribuován elektronickou cestou, jako anketní dotazník.

Návratnost dotazníku byla spočtena na 12.5 % respondentů, kteří dotazník vyplnili. Těchto respondentů bylo celkem 107. Dotazníkové šetření probíhalo ve dnech 20. 2. – 15. 3. 2016.

4.2. Analýza položek dotazníků

Položka č. 1 – Jste muž/žena. Zakroužkujte vyhovující.

Graf:

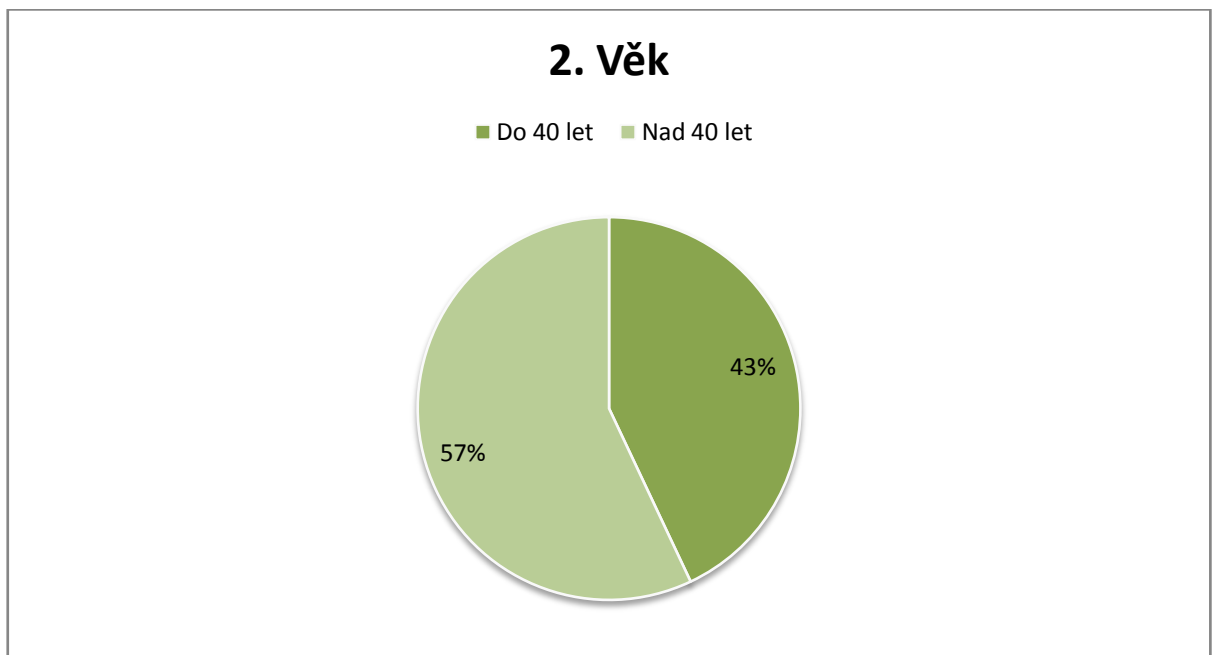
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Muž	8	7%
Žena	99	93%

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 99 žen, což je 93 % celkového počtu respondentů, a 8 mužů, to znamená 7 % z celkového počtu respondentů.

Položka č. 2 – Věk: do 40 let/ nad 40 let. Zakroužkujte vyhovující.

Graf:

Tabulka:

Odpořď	Počet odpovřdí	Podíl
Do 40 let	46	43 %
Nad 40 let	61	57 %

Výzkumu se zúčastnilo 46 respondentů ve věku do čtyřiceti let, to je 43 % celkového počtu respondentů, a 61 respondentů ve věku nad čtyřicet let, což činí 57 % z celkového počtu respondentů.

Položka č. 3 – Na kterém typu školy učíte? Možnosti: plnoorganizovaná, malotřídní, alternativní. Zakroužkujte vyhovující.

Graf:

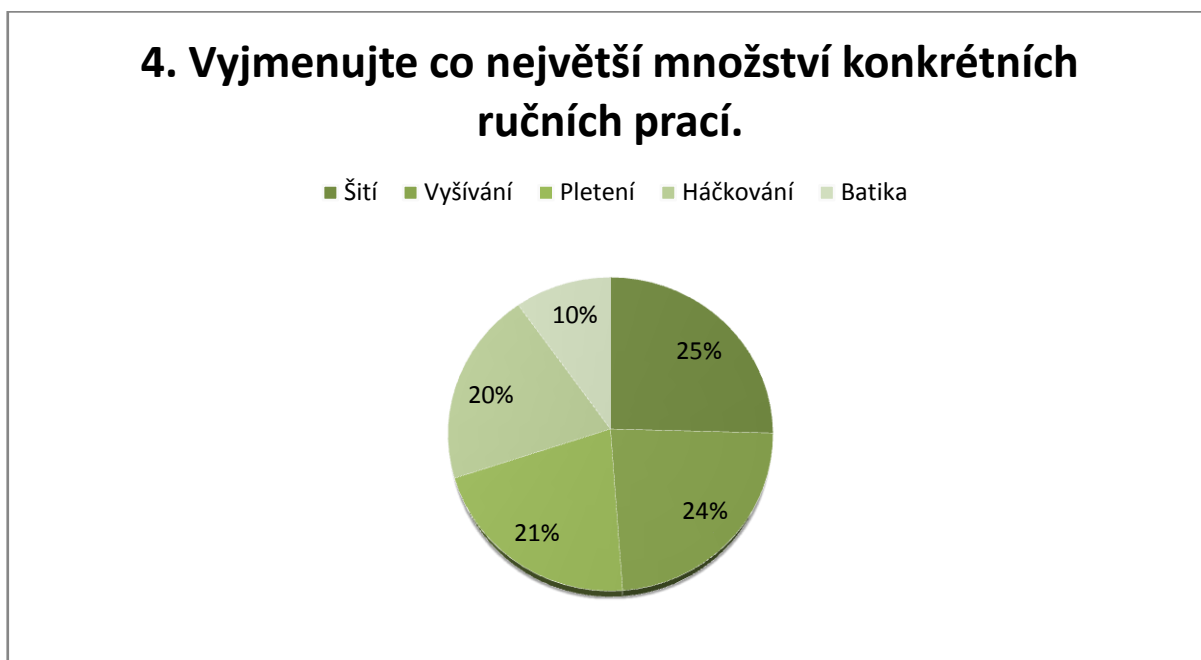
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Plnoorganizovaná	91	85 %
Malotřídní	8	7 %
Alternativní	8	8 %

Položka č. 3 zjišťovala, na kterém typu školy respondenti působí. Nejvíce se dotazníkového šetření zúčastnili zástupci z plnoorganizovaných škol, a to 91 respondentů, což je 85 % z celkového počtu. Dále se výzkumu zúčastnilo 8 kantorů z malotřídních škol a 8 kantorů z alternativních škol, což je 7,5 % pro každý z obou typů škol.

Položka č. 4 – Vyjmenujte, co největší množství konkrétních ručních prací.

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Šití	77	25 %
Vyšívání	71	24 %
Pletení	64	21 %
Háčkování	61	20 %
Batika	30	10 %

Položka č. 4 vyžadovala vyjmenování, co největšího počtu konkrétních ručních prací. Jednoznačně převažovaly tradiční ruční práce – šití, vyšívání, pletení, háčkování, batika. Šití se v odpovědích vyskytlo 77× (25 %), vyšívání 71× (24 %), pletení 64× (21 %), háčkování 61× (20 %) a batika 30× (10 %).

Další ruční práce vyskytující se v odpovědích respondentů: práce s textilem – drhání 20×, tkaní 17×, paličkování 14×, patchwork 7×, plstění 5×, dále po jedné odpovědi práce s filcem a síťování;

práce s papírem a papírovou hmotou 21× – stříhání a vystřihování 21×, lepení 17×, skládání 10×, quilling 10×, pletení z papírových ruliček 7×, skládání origami 4×, ubrousková

technika 4×, dále koláž, frotáž, vitráž, bigshot, scrapbook, embosing, ruční papír, enkaustika;

práce s modelovací hmotou 17× - keramika 9×, fimo 11×;

práce s drobným materiálem a přírodninami 20× – korálkování 23×, drátování 12×, dekorativní zdobení předmětů 10×, pletení z proutí 6×, práce s voskem, smaltování, zdobení kraslic;

práce dílenské a řemeslné – práce s nářadím, práce se dřevem 6×, vyřezávání 3×, pilování, broušení, gravírování;

práce konstrukční 9×; pěstitelské práce 9×; kuchyňské práce 15× – příprava pokrmů, stolování; domácí práce a kutilství; někteří respondenti zařadili do ručních prací i malování, kreslení a vybarvování.

Položka č. 5 – Zabýváte se ručními pracemi v soukromém životě?

Graf:

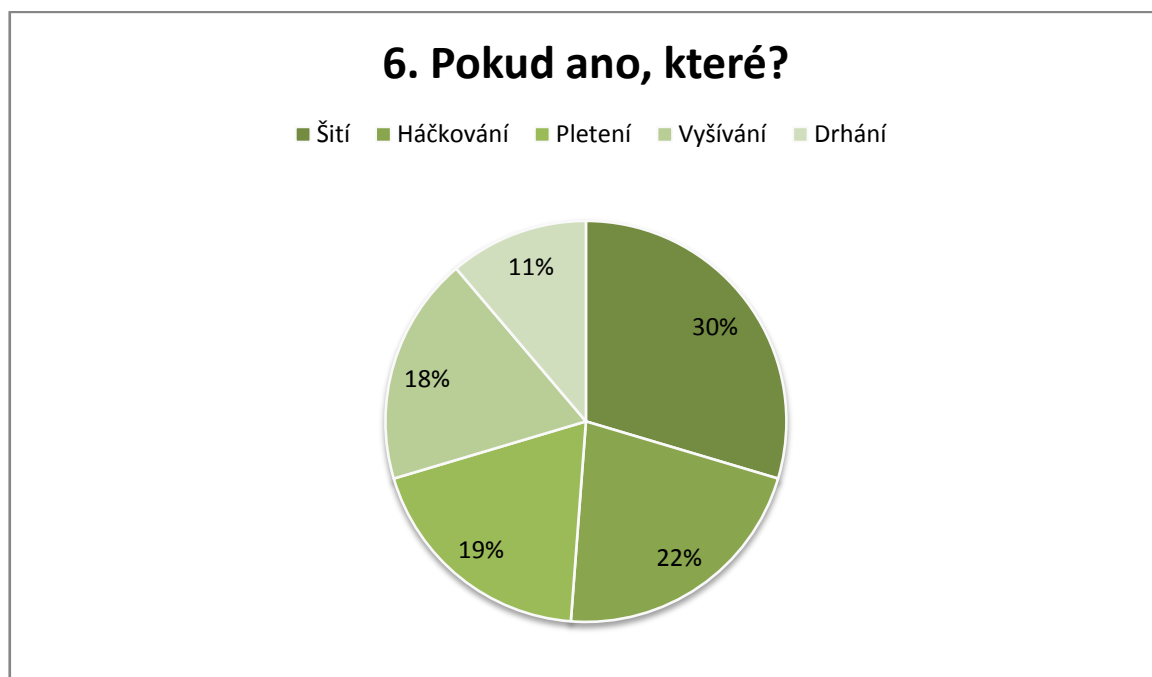
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Ano	75	70 %
Ne	32	30 %

Ze 107 dotazovaných se 75 (70 %) respondentů zabývá ručními pracemi v soukromém životě, zbývajících 32 (30 %) se ručními pracemi v soukromém životě nezabývá.

Položka č. 6 – Pokud se zabýváte ručními pracemi v soukromém životě, napište kterými.

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

Tabulka:

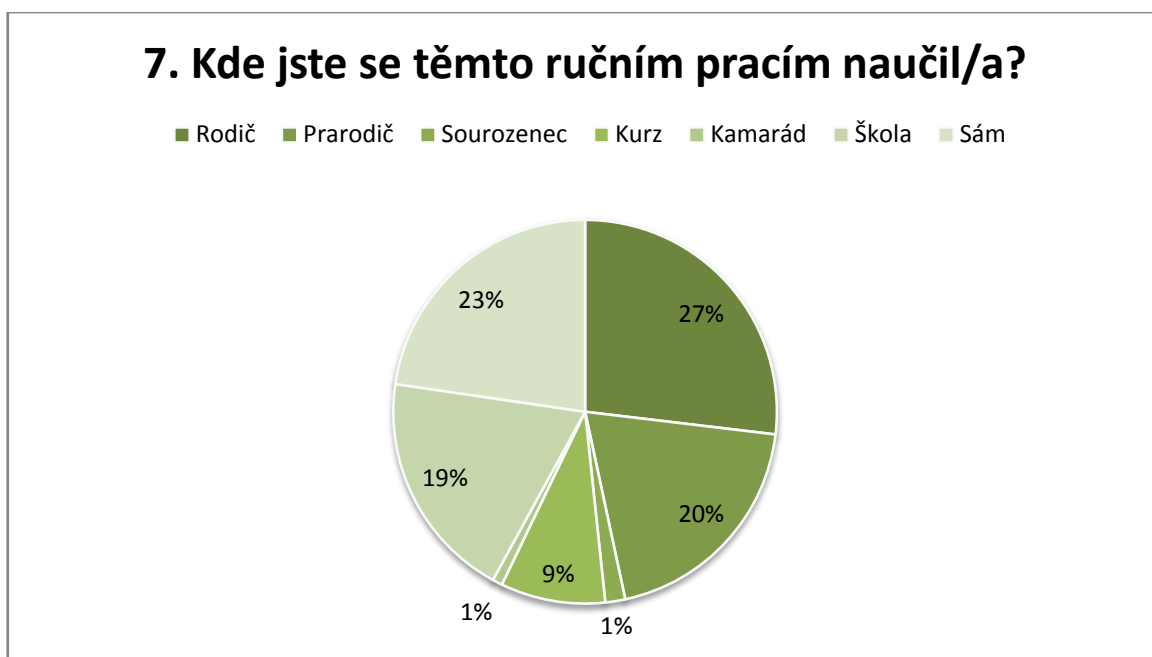
Odpoověď	Počet odpoovědí	Podíl
Šití	37	25 %
Háčkování	27	24 %
Pletení	24	21 %
Vyšívání	23	20 %
Drhání	14	10 %

Z mnoha odpoovědí jsou v grafu a tabulce zahrnuty ty, které se vyskytovaly nejčastěji. Nejvíce respondentů se v soukromém životě zabývá šitím. Šití se ve vybraných odpoovědích vyskytlo 37x, což je 37 %, háčkováním se zabývá 27 respondentů (24 %), pletením 24 respondentů (21 %), vyšíváním se zabývá 23 respondentů (20 %) a drháním 14 respondentů (10 %).

Další jmenované ruční práce: korálkování 7×, batikování a malování na hedvábí 8×, decoupage 6×, pletení 6×, fimo 3×, pletení z papíru a pedigu 4×, origami 4×, po dvou odpovědích se objevilo tkaní, keramika, vaření, výroba šperků a ozdob, patchwork a řezba, jednou bylo zastoupeno pilování, filcování, enkaustika, smaltování, scrapbook a koláž.

Položka č. 7 – Kde jste se těmto ručním pracím naučil/a?

Graf:

Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Rodič	64	27 %
Sám/sama	54	23 %
Prarodič	47	20 %
Škola	46	19 %
Kurz	21	9 %
Sourozenec	4	1 %
Kamarád	2	1 %

Nejčastější způsob, jak se respondenti naučili ručním pracím, je od některého z jejich rodičů, odpovědí s touto možností bylo 64, což je 27 %. V 54 případech (23 %)

se respondenti naučili ručním pracím sami, v 47 případech (20 %) respondenty naučil ručním pracím některý z jejich prarodičů, v 46 případech (19 %) se respondenti naučili ručním pracím ve škole. Dalším místem, kde se respondenti naučili ručním pracím je kurz, který je zastoupen 21× (9 %), dále je učitelem ručních prací ve 4 případech (1 %) sourozenec a ve 2 případech (1 %) kamarád.

Položka č. 8 – Využíváte se svými žáky v hodinách ruční práce?

Graf:

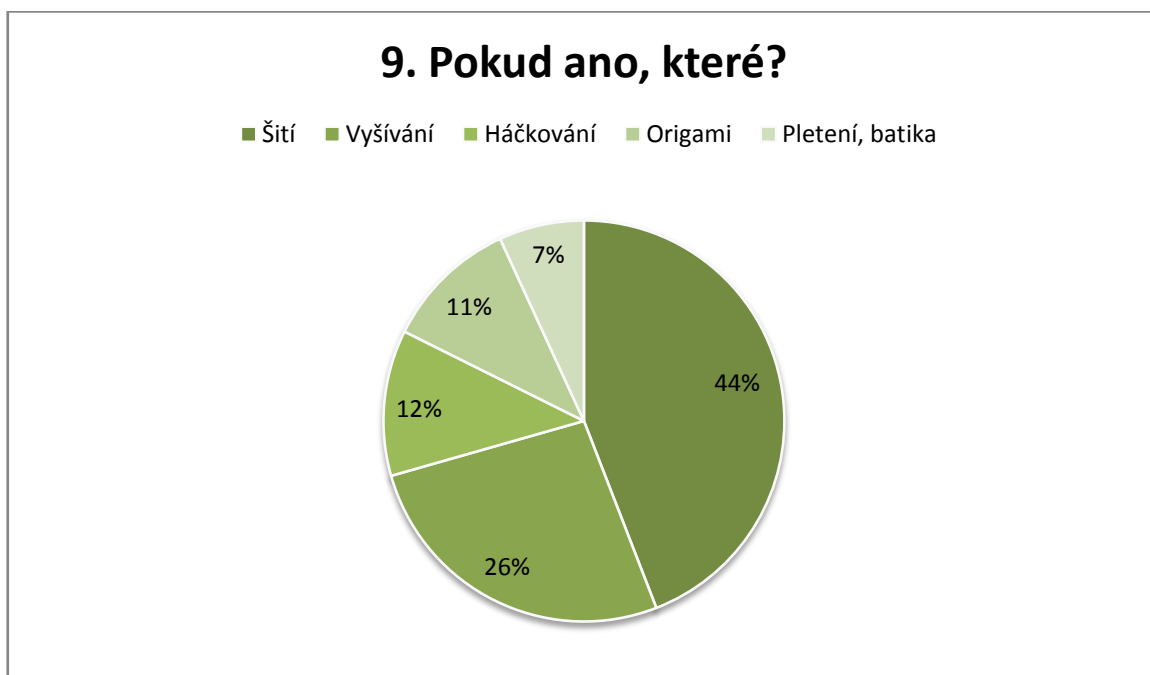
Tabulka:

Odpoověď	Počet odpoovědí	Podíl
Ano	95	89 %
Ne	12	11 %

Z uvedeného vyplývá, že 95 respondentů, což je 89 % dotázaných, využívá ruční práce v hodinách, oproti tomu 12 respondentů, to je 11 % dotázaných, ruční práce v hodinách vůbec nevyužívá.

Položka č. 9 – Pokud využíváte se svými žáky v hodinách ruční práce, které?

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Šití	45	44 %
Vyšívání	27	26 %
Háčkování	12	12 %
Origami	11	11 %
Pletení, batika	7	7 %

Do grafu je zařazeno jen pět nejčastěji se vyskytujících odpovědí. Z grafu a tabulky vyplývá, že učitelé na 1. stupni základní školy zařazují do výuky nejčastěji šití, které uvedlo 45 respondentů, což je 44 % z vybraných odpovědí. Dále učitelé často zařazují vyšívání, které se v odpovědích vyskytlo 27× a činí tak 26 % z vybraných odpovědí. Háčkování bylo zastoupeno 12×, což je 12 % z celkového výběru odpovědí. 11× bylo zařazeno skládání z papíru – origami a zabírá tak 11 % vybraných odpovědí. V neposlední řadě učitelé zařazují pletení a batiku, kdy obě techniky byly v odpovědích zaznamenány 7×, to znamená, že každá tato technika zaujímá 7 % z vybraných odpovědí.

Dále respondenti uvedli, že do výuky zařazují tyto ruční práce: korálkování 5 x, fimo 5x, drátování 4x, tkaní 3x, modelování 3x, drhání 2x, filcování, nitěná grafika, kašírování, výroba svíček, decoupage, gumičkování, dekorování předmětů a quilling byly zastoupeny vždy jedenkrát.

Položka č. 10 – Jak se na vaší škole nazývá předmět, ve kterém realizujete ruční práce?

Graf:

Tabulka:

Odověď	Počet odovědí	Podíl
Pracovní činnosti	65	62 %
Člověk a svět práce	17	16 %
Praktické činnosti	12	12 %
Pracovní výchova	5	5 %
Člověk a práce	3	3 %
Dílna	1	1 %
Kosmická výchova	1	1 %

Z uvedeného vyplývá, že nejčastější název předmětu, ve kterém se realizují ruční práce, jsou Praktické činnosti, které byly zastoupeny 65×, což je 62 % ze všech odpovědí. Druhý nejpočetnější název vyučovacího předmětu je Člověk a svět práce, které odpovědělo 17 respondentů a zahrnuje tak 16 % z celkového počtu odpovědí. Praktické činnosti vybralo 12 respondentů, tzn. 11 %. Další varianta názvu tohoto vyučovacího předmětu je Pracovní výchova, která byla vybrána 5× a její procentuální zastoupení tak činí 5 %. 3× se vyskytla odpověď Člověk a práce, což jsou 3 %. V odpovědích se také vyskytla 1× odpověď Dílna a 1× odpověď Kosmická výchova, kdy je respondent pedagog na alternativní škole.

Položka č. 11 – Jakou hodinovou dotaci týdně má tento předmět na vaší škole?

Graf:

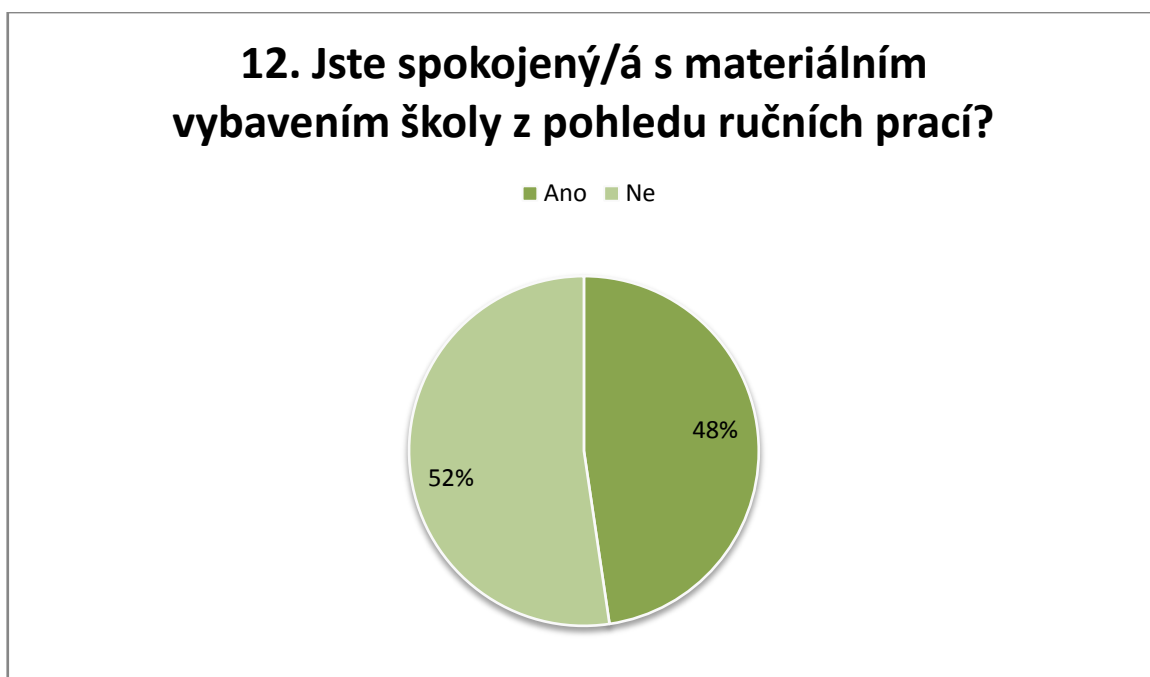
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
1h/týden	99	92 %
2h/týden	6	6 %
3h/týden	2	2 %

Hodinová dotace předmětů technické výchovy je v nejvíce případech 1 hodina za týden, kdy takto odpovědělo 99 respondentů, což je 92 % ze všech dotázaných. 6 respondentů (tj. 6 % všech dotázaných) uvedlo, že na jejich škole má tento předmět dotaci 2 hodiny za týden. Tříhodinovou dotaci uvedli pouze 2 respondenti, to znamená 2 % ze všech dotázaných.

Položka č. 12 – Jste spokojený/á s materiálním vybavením školy z pohledu ručních prací?

Graf:

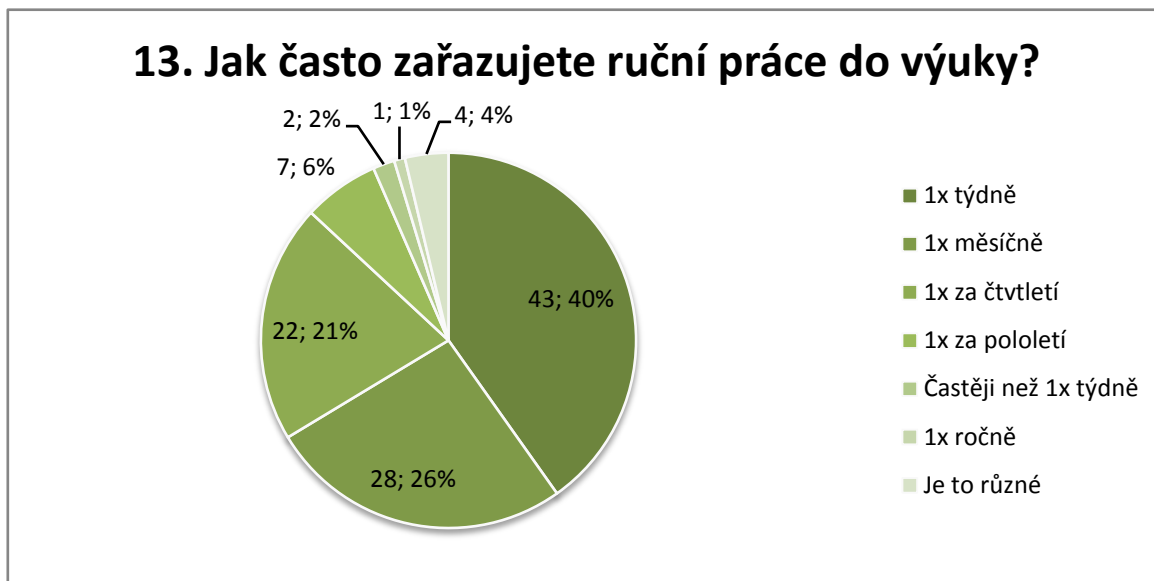
Tabulka:

Odpoověď	Počet odpoovědí	Podíl
Ano	51	48 %
Ne	56	52 %

Spokojenost s materiálním vybavením školy z pohledu ručních prací vyjádřilo 51 respondentů, což je 48 %. Více než polovina respondentů spokojená s materiálním vybavením školy z pohledu ručních prací není. Nespokojenost vyjádřilo 56 respondentů, tj. 52 %. Bezmála všichni byli nespokojeni z toho důvodu, že materiál buď kupují sami učitelé, nebo si veškeré pomůcky a materiál musí kupovat a nosit do školy žáci.

Položka č. 13 – Jak často zařazujete ruční práce do výuky?

Graf:

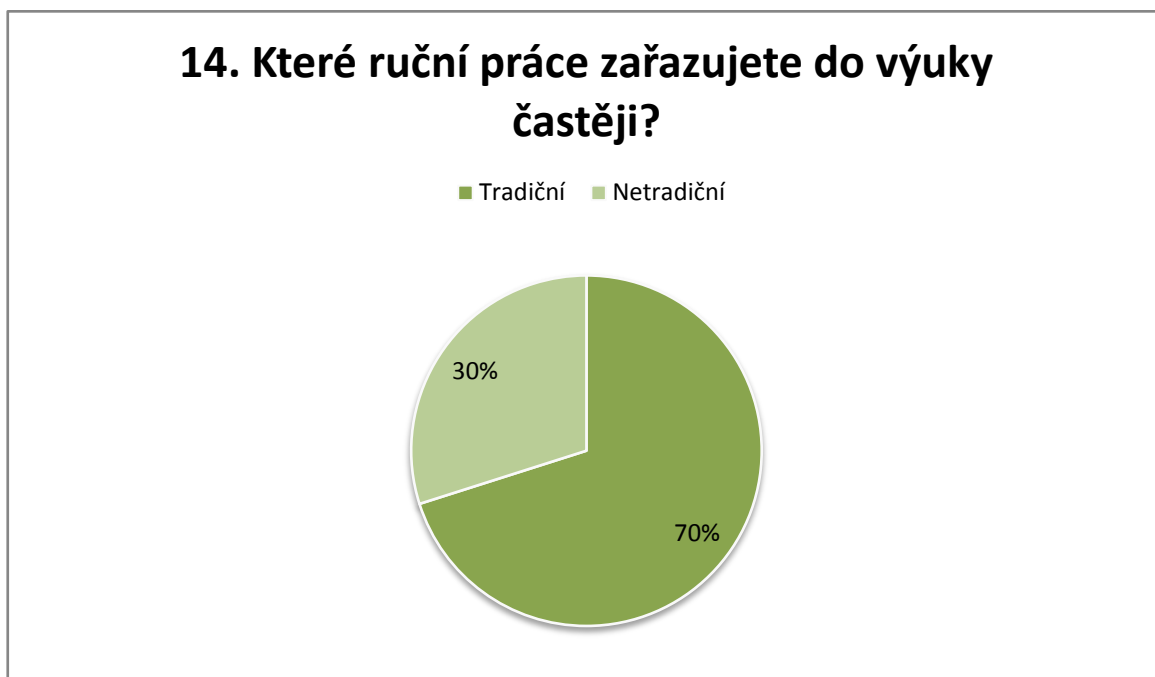
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
1x/týden	43	40 %
1x/měsíc	28	26 %
1x/čtvrtletí	22	21 %
1x/pololetí	7	6 %
Je to různé	4	4 %
1x/týden a častěji	2	2 %
1x/rok	1	1 %

Nejčastěji respondenti zařazují ruční práce do výuky 1× týdně. Tuto možnost zvolilo 43 respondentů, což je 40 % ze všech zúčastněných. 1× za měsíc zařazuje ruční práce do výuky 28 respondentů, což tvoří 26 % z celkového počtu. 1× za čtvrtletí zařazuje ruční práce do výuky 22 respondentů, tj. 21 %. Dále 7 respondentů (6 %) uvedlo, že zařazuje ruční práce do výuky 1× za pololetí. 4 respondenti uvedli, že zařazují ruční práce do výuky podle potřeby a nevidí v zařazování pravidelnost, tito respondenti tvoří 2 % ze všech dotázaných. Jeden respondent (1 %) uvedl, že zařazuje ruční práce do výuky jen 1× za rok.

Položka č. 14 – Které ruční práce zařazujete do výuky častěji? Tradiční/Netradiční. Zakroužkujte vyhovující možnost.

Graf:

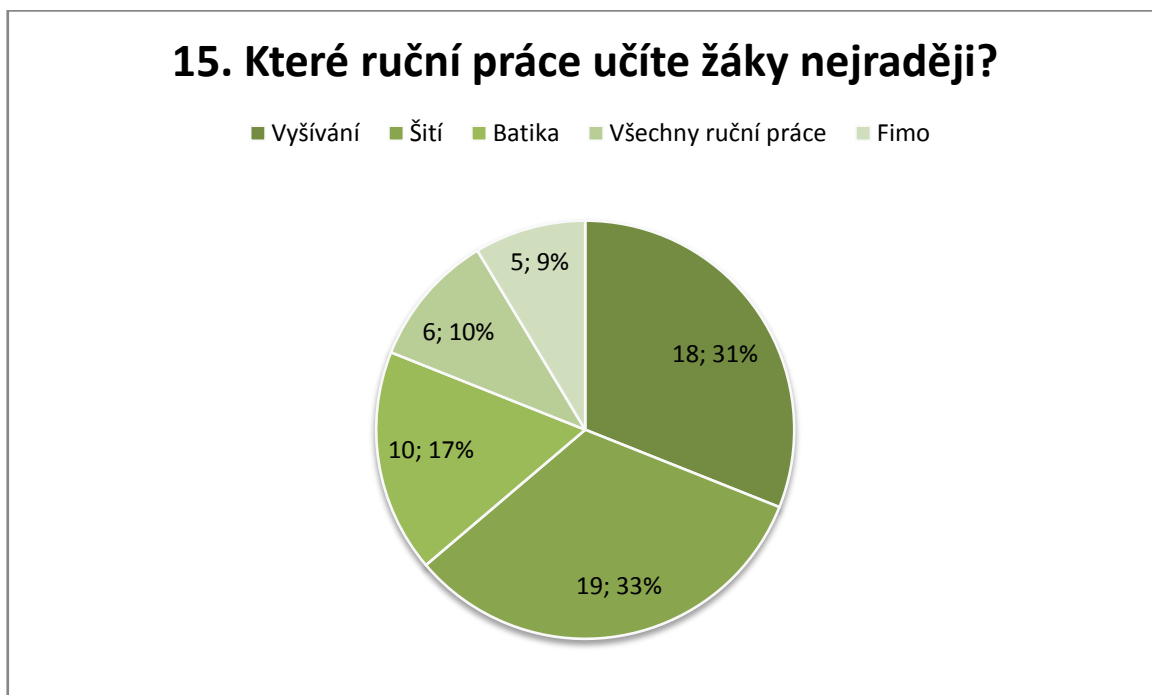
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Tradiční	75	70 %
Netradiční	32	30 %

Více respondentů uvedlo, že v hodinách využívá spíše tradiční ruční práce. Konkrétně tradiční ruční práce uvedlo 75 respondentů, tj. 70 % ze všech dotázaných. Více zařazuje netradiční ruční práce do výuky 32 respondentů, což je 30 % ze všech dotázaných.

Položka č. 15 – Které ruční práce učíte žáky nejraději?

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

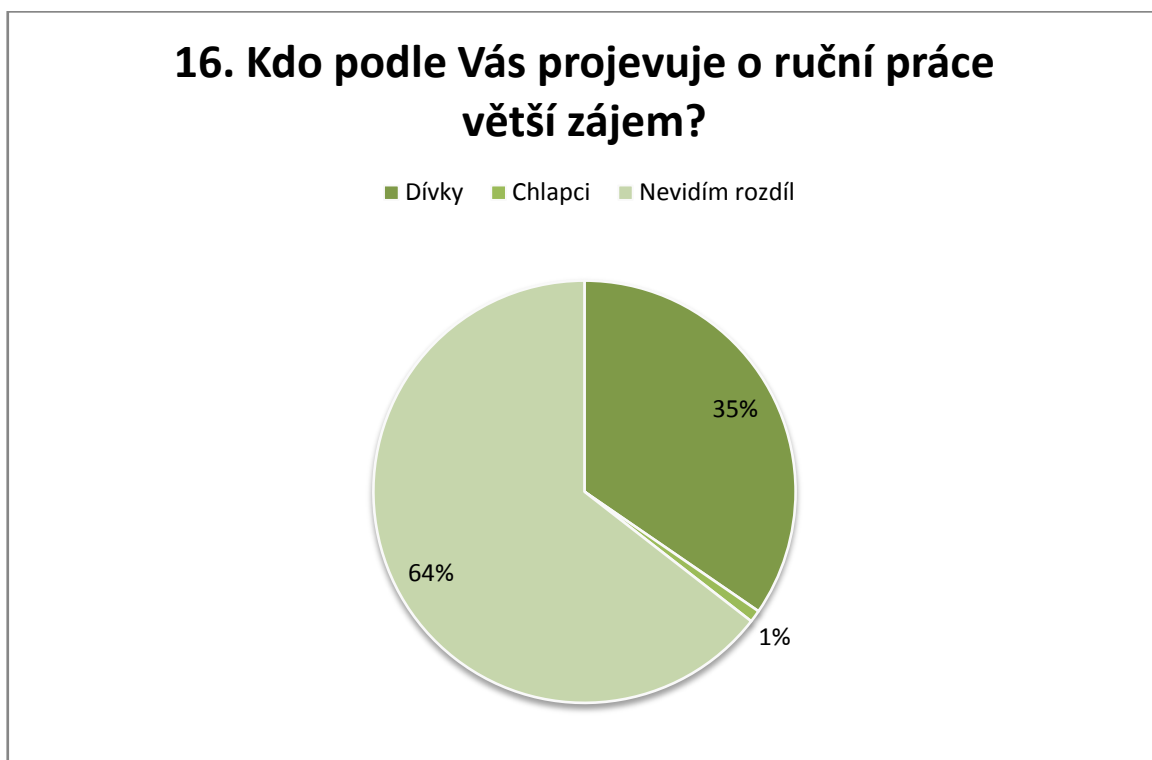
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Šití	19	33 %
Vyšívání	18	31 %
Batika	10	15 %
Všechny ruční práce	6	10 %
Fimo	5	9 %

Z výše uvedeného vyplývá, že respondenti nejraději učí žáky šít. Šití bylo zastoupeno 19×, tj. 33 % z pěti vybraných, nejčastěji se opakujících ručních prací. Vyšívání bylo uvedeno 18×, což je 31 % z celkového počtu odpovědí. Batika se objevila 10×, tj. 15 % z uvedených odpovědí. 6 respondentů uvedlo, že učí rádi všechny ruční práce, tzn., že všechny ruční práce učí rádo 10 % respondentů. 5 respondentů, což je 9 %, učí nejraději modelování a tvoření z hmoty fimo.

Položka č. 16 – Kdo podle Vás projevuje o ruční práce větší zájem?

Graf:

Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Nevidím rozdíl	69	64 %
Dívky	37	35 %
Chlapci	1	1 %

Nejvíce respondentů uvedlo, že v zájmu chlapců a dívek o ruční práce nevidí rozdíl. Takto odpovědělo 69 respondentů, tedy 64 % ze všech dotázaných. Větší zájem o ruční práce u dívek spatřuje 37 respondentů, tj. 35 % všech dotázaných a jen 1 % respondentů zastává názor, že větší zájem o ruční práce projevují chlapci.

Položka č. 17 – Které ruční práce jsou podle Vašeho názoru nejvíce oblíbené u dívek?

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

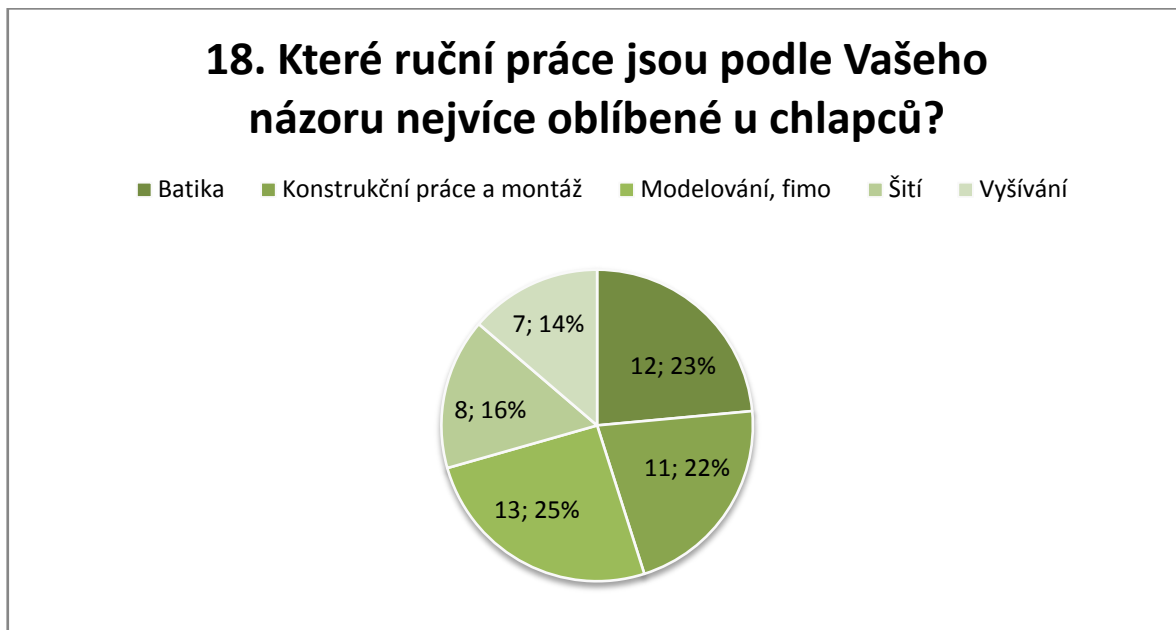
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Vyšívání	30	46 %
Šití	16	25 %
Háčkování	8	12 %
Batika, dekorování, pletení, korálkování	6	9 %
Fimo	5	8 %

Podle názorů respondentů, je u dívek nejvíce oblíbené vyšívání, které bylo zaznamenáno 30x, což činí 46 % z vybraných, nejčastěji uvedených ručních prací. Šití se v odpovědích objevilo 16x, tj. 25 % ze všech vybraných ručních prací. Háčkování se v odpovědích vyskytlo 8x, tj. 12 %. Batika, dekorování předmětů, pletení a korálkování byly každé uvedené 6x, tzn., že každá tato ruční práce zaujímá 9 % z celkového počtu odpovědí. 8 % tvoří modelování z fimo hmoty, které bylo uvedeno 5x.

Položka č. 18 – Které ruční práce jsou podle Vašeho názoru nejvíce oblíbené u chlapců?

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

Tabulka:

Odpoověď	Počet odpovědí	Podíl
Modelování, fimo	13	25 %
Batika	12	23 %
Konstrukční práce, montáž	11	22 %
Šití	8	16 %
Vyšívání	7	14 %

Podle názorů respondentů, je u chlapců nejvíce oblíbené modelování a fimo, které bylo dohromady zvoleno 13×, to činí 25 % ze všech odpovědí. Batiku respondenti zařadili 12×, batika tedy zaujímá 23 % všech odpovědí. Dále respondenti mezi oblíbené ruční práce u chlapců zařadili konstrukční práce a montáž, které se dohromady vyskytly v odpovědích 11×, tj. 22 % odpovědí. 8× respondenti zařadili šití, tj. 16 % a 7× skládání vyšívání, což je 14%. Odpovědi, které se v odpovědích vyskytly v menším počtu a nejsou proto zařazeny do grafu: ozdoby z drobného materiálu, drátování, drhání, tkaní, quilling, háčkování, práce se dřevem, výroba bambulí, keramika, koláže, decoupage, pletení, vyřezávání, zažehlování.

Položka č. 19 – Chtějí se žáci naučit některým ručním pracím z vlastní iniciativy?

Graf:

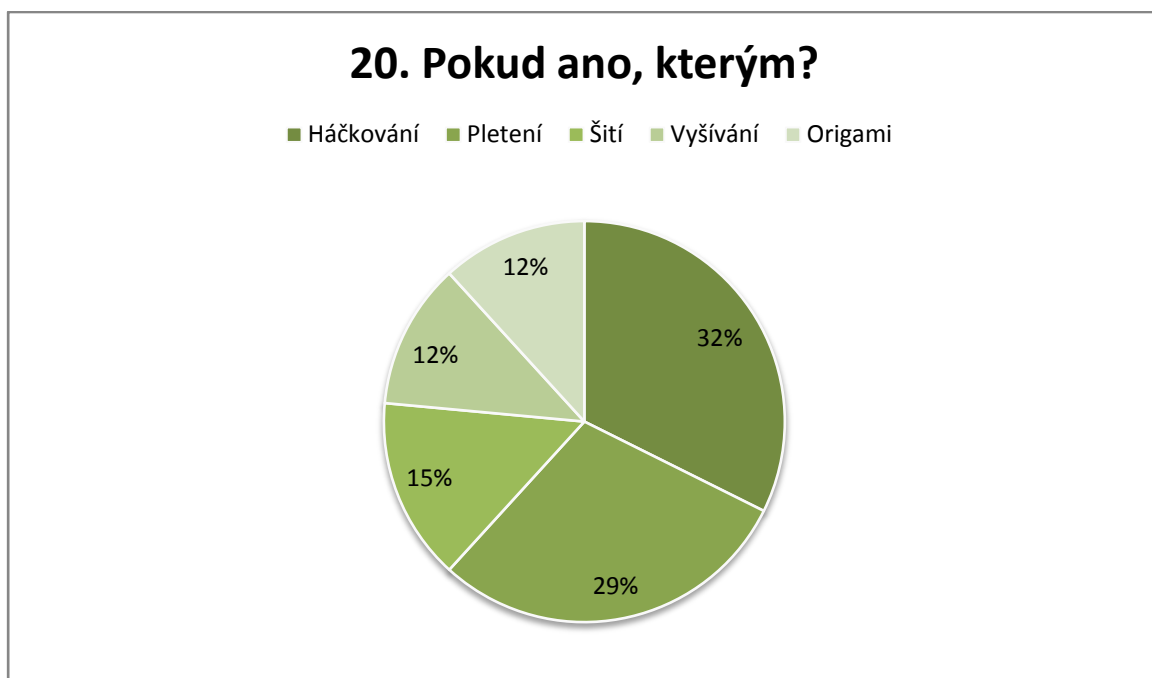
Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Ano	40	37 %
Ne	67	63 %

Většina respondentů, to je 67 (63 %) odpovědělo, že jejich žáci nikdy nechtěli naučit některou ruční práci z vlastní iniciativy. Kladně odpovědělo 40 respondentů. To znamená, že za 63 % dotázanými někdy přišel žák s prosbou o naučení některé ruční práce.

Položka č. 20 – Pokud se žáci chtějí naučit některým ručním pracím z vlastní iniciativy, kterým?

Graf: V grafu jsou zobrazeny nejčastěji se vyskytující odpovědi.

Tabulka:

Odpověď	Počet odpovědí	Podíl
Háčkování	11	32 %
Pletení	10	29 %
Šití	5	15 %
Vyšívání	4	12 %
Origami	4	12 %

Nejvíce chtěli žáci z vlastní iniciativy naučit háčkování. Odpovědělo tak 11 respondentů (tj. 32 %). Pletení by se chtělo naučit 10 žáků (tj. 29 %), šití se v odpovědích objevilo 5× (tj. 15 %), vyšívání 4× (tj. 12 %) a skládání origami také 4×, což je 12 % z celkového počtu odpovědí.

Odpovědi, které se v odpovědích vyskytly vždy jedenkrát a nejsou proto zařazeny do grafu: quilling, drátování, drhání, tkaní, fimo, gumičkování, pedig, práce se dřevem, korálkování, nitěná grafika.

Shrnutí

Výběr respondentů jsme zvolili náhodný. Dotazník byl rozeslán v elektronické formě kantorům, kteří vyučují na prvním stupni základních škol v různých místech České republiky. Výzkumu se zúčastnilo 107 respondentů, z nichž bylo 99 žen a jen 8 mužů. Vzhledem k profesnímu zaměření respondentů se dala tato převaha žen předpokládat. V 57 % se jednalo o učitele ve věku do 40 let. Většina respondentů působí na plnoorganizovaných školách, konkrétně 85 % zúčastněných, dále bylo 7,5 % respondentů z alternativních škol a také 7,5 % ze škol malotřídních.

V položce, kde měli respondenti vyjmenovat co nejvíce konkrétních ručních prací, se nejčastěji objevily tradiční ruční práce, a to šití, vyšívání, háčkování a batika. Respondenti uvedli 56 různých ručních prací, od tradičních ručních prací, přes netradiční, práce s nejrůznějšími materiály a s použitím mnoha technik. Častokrát se objevily takové práce, které bychom mezi ruční práce nezařazovali, např. pěstitelské práce, práce v kuchyni (příprava pokrmů, stolování, apod.), konstrukční práce (stavebnice, sestavování modelů, apod.).

V soukromém životě se ručními pracemi zabývá 70 % respondentů a to především šitím, háčkováním, pletením, vyšíváním a drháním. Nejčastěji se těmto ručním pracím naučili od některého ze svých rodičů, prarodičů nebo sami podle různých návodů.

Ve vyučování využívá ruční práce 89 % respondentů, kdy v 70 % zařazují častěji ruční práce tradiční, než práce netradiční. Konkrétně nejčastěji se na základních školách žáci učí šít, vyšívat a háčkovat, dále se často vyskytovala odpověď batikování a práce s papírem. Fakt, že nejčastější odpovědí bylo šití, háčkování a vyšívání, se může zdát překvapivé, jelikož jsme předpokládali, že se tyto klasické ruční práce v dnešní době vyučují ve školách minimálně a nahradily je spíše moderní ruční práce, jako je decoupage, enkaustika, práce s papírem, např. skládání origami apod.

Vyučovací předmět, ve kterém se realizují ruční práce, se ve většině případů nazývá Pracovní činnosti, takto odpovědělo 62 % respondentů. Další používané názvy jsou Člověk a svět práce, Praktické činnosti a v menším počtu se vyskytly i názvy Pracovní výchova, Člověk a práce, Dílna a jedenkrát Kosmická výchova na alternativní škole. 92 % respondentů uvedlo, že tento předmět má na jejich škole dotaci jednu hodinu týdně. Zároveň 40 % respondentů uvedlo, že zařazuje ruční práce do výuky jedenkrát týdně,

26 % respondentů zařazuje ruční práce do výuky jednou měsíčně a 21 % respondentů zařazuje ruční práce do výuky jednou za čtvrtletí. Někteří respondenti uvedli, že zařazují ruční práce i častěji, naopak několik respondentů zařazuje ruční práce například jen jednou za pololetí nebo jednou za rok. Ovšem záleží také na tom, co si jednotliví respondenti pod pojmem ruční práce představí. Někdo považuje za ruční práci třeba i klasické přehybání a stříhání papíru, což se ve škole děje častěji a druhý za ruční práci považuje složitější úkony, jako třeba již zmíněné šití a vyšívání, které může do vyučování zařadit jen ojedinelé.

Spokojenost s materiálním vybavením školy, co se týče výuky ručních prací, projevilo 48 % respondentů. Více jak polovina respondentů nejsou spokojeni s materiálním vybavením školy a to především z toho důvodu, že si veškeré pomůcky a potřeby musí buď kupovat sami, nebo si tyto potřeby obstarávají žáci. Podle našeho názoru je vybavení pro ruční práce jistě velmi nákladné a určitě dnes převládají jiné priority, než ovládání ručních prací, proto se finance vkládají do potřebnějších pomůcek a výukových materiálů.

Překvapivá byla odpověď respondentů na otázku, kdo podle jejich názoru projevuje o ruční práce větší zájem, zda dívky, či chlapci, kdy bychom předpokládali větší zájem dívek. 64 % respondentů odpovědělo, že nevidí vzhledem k pohlaví žáků rozdíl v zájmu o ruční práce. Přesto 35 % respondentů zastává názor, že větší zájem o ruční práce projevují dívky a pouhý jeden respondent si myslí, že chlapci mají o ruční práce větší zájem, než dívky. Ovšem liší se zájem o konkrétní ruční práce u dívek a u chlapců. Dívky se podle názoru respondentů nejraději věnují vyšívání a šití, oproti tomu chlapci rádi modelují např. z fimo hmoty, batikují, montují a konstruují.

Nepředvídatelně velké procento se objevilo i u otázky, zda se chtějí žáci naučit některým ručním pracím z vlastní iniciativy. Kladně odpovědělo 37 % respondentů a uvedli, že si sami žáci řekli o naučení háčkování, pletení, šití, vyšívání a skládání origami. Tyto odpovědi se vyskytly nejčastěji a dále žáci projevili zájem o quilling, drátování, drhání, tkaní, fimo, gumičkování, pedig, práci se dřevem, korálkování a nitěnou grafiku.

Z výzkumu vyplývá, že jsou ruční práce na základních školách stále živé, kantoři učí své žáky různým druhům ručních prací a technikám a žáky tato práce baví, dokonce se někdy najdou taci, kteří o naučení některé ruční práce sami požádají.

Závěr

Diplomová práce na téma „Ruční práce jako součást vzdělávacího obsahu na základní škole“ ve své teoretické části charakterizuje české základní školství, jeho systém, cíle a stěžejní dokumenty, také seznamuje se specifiky žáka mladšího školního věku, dále popisuje technickou výchovu, do níž ruční práce spadají. V charakteristice technické výchovy je vysvětlen pojem technická výchova, cíle a úkoly technické výchovy a jejich porovnání v minulosti a současné době, dále také stručný historický vývoj technické výchovy. Poslední kapitola teoretické části věnuje pozornost ručním pracím, jejich zařazením do výuky na primární škole a historickému vývoji vyučování ručních prací, možnému rozdělení ručních prací podle různých hledisek a v neposlední řadě i rozboru několika vybraných konkrétních ručních prací.

Empirická část je věnována dotazníkovému šetření, které mělo za cíl zmapovat situaci výuky ručních prací na dnešních základních školách. Otázkou bylo, zda se stále ruční práce na školách vyučují, v jakém rozsahu a které konkrétní ruční práce učitelé vyučují nejčastěji. Dále, jaké jsou materiální možnosti a vybavení školy z pohledu ručních prací. Zjišťovali jsme i vztah učitelů a žáků k ručním pracím. Výzkum ukázal, že ruční práce ze škol nevytizely a dokonce se vyučují poměrně ve velké míře. Učitelé své žáky učí především šití, vyšívání, háčkování, batikování a různým technikám práce z papíru, jako je skládání origami, vystřihování, apod. Věnují se ale i netradičním technikám. Ty jsou pro žáky jistě velmi přitažlivé, zajímavé a zábavné. Jedná se například o batikování, ubrouskovou techniku neboli decoupage, quilling, pletení z papíru, nitěnou grafiku a jiné. Problém je ale s vybavením škol, kdy si materiál musí ve většině obstarávat učitel nebo sami žáci. Přesto jsou ruční práce u žáků i učitelů oblíbené.

Ruční práce je důležité zařazovat do výuky z mnoha důvodů. Žáci rozvíjí jemnou motoriku, učí se být pečliví a trpěliví a z hotového výrobku si odnáší především radost a příjemný pocit z dobře provedené práce. Spolu s tím si osvojí nové vědomosti, dovednosti a rozšíří manuální zručnost.

LITERATURA

- **Encyklopedie ručních prací.** Vyd. 2. Praha: Ikar, 2002, 254 s. ISBN 80-249-0068-8.
- FRIEDMANN, Zdeněk. **Didaktika technické výchovy.** 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 50 s. ISBN 80-210-0764-8.
- HONZÍKOVÁ, Jarmila a Ján BAJTOŠ. **Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ.** 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004, 120 s. ISBN 80-7043-255-1.
- HONZÍKOVÁ, Jarmila. **Pracovní činnosti na 1. stupni základní školy.** 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, 87 s. ISBN 80-7082-634-7.
- CHRÁSKA, Miroslav. **Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.** Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. **Vývojová psychologie. 2.,** aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. **Kurikulum v současné škole.** 1. vyd. Brno: Paido, 2008. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-175-1.
- **Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí.** Praha: Československý Kompas, 1932, 1132 s., 22 obr. příl. a map.
- MATĚJČEK, Zdeněk. **Výbor z díla.** Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. **Didaktika primární školy.** 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1236-5.
- NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. **Vývojová psychologie. 3.** vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004, 82 s. ISBN 80-704-3281-0.
- NOVOTNÝ, Jan a Jarmila HONZÍKOVÁ. **Technické vzdělávání a rozvoj technické tvořivosti.** 1. vyd. V Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2014, 144 s. ISBN 978-80-7414-716-6.
- PAŘÍZEK, Vlastimil. **K obsahu vzdělání a jeho soudobým přeměnám.** 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Pedagogické studie.
- PEŠKOVÁ, Ludmila a Blanka HANUŠOVÁ. **ABC ručních prací.** 1. vyd. Praha: Práce, 1977, 204 s., obr. příl. Astra.

- PLEVOVÁ, Irena. **Kapitoly z vývojové psychologie**. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 57 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1412-0.
- PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- SKALKOVÁ, Jarmila. **Obecná didaktika**. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. **Přehled vývojové psychologie**. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
- ŠKÁRA, Ivan. **Úvod do teorie technického vzdělávání a technické výchovy žáků základní školy**. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 11.
- THOROVÁ, Kateřina. **Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt**. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VOKÁČ, Petr. **Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**. 5. přepracované vydání. Třinec: RESK, spol. s r.o., 2015. ISBN 978-80-87675-03-8.

Internetové zdroje:

- *Andromedia: Databanka dalšího vzdělávání* [online]. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/obsah-vzdelavani>
- *Korálkování* [online]. [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.koralkovani-koralky.wz.cz/index.htm>
- *Metodický portál RVP* [online]. Praha: NÚV, 2012 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2717/palickovani-na-zakladni-skole.html/>
- *Paličkování: Paličkováná krajka* [online]. Praha, 1999 [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.palickovani.cz/index.php>
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2016-01-04]. Dostupné

z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

- SYROVÁTKOVÁ, Martina. Tradiční textilní techniky: Historie háčkování. In: *Www.fler.cz* [online]. [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://img.fler.cz/upfiles/d1/5/7/9/2/79272/0/hackovani.pdf>
- VAŠÍČKOVÁ, Jana. Quilling. *Quilling* [online]. 2015 [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.quilling.cz>
- *Výtvarný-shop: Decoupage - ubrousková technika* [online]. 2012 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.vytvarny-shop.cz/clanky/jak-na-to-decoupage-ubrouskova-technika-5.html>
- *Quilling* [online]. 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.quilling.cz/co-je-quilling/historie/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zuzana Bočková
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Pavlína Částková Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Ruční práce jako součást vzdělávacího obsahu na primární škole
Název v angličtině:	Handicrafts as a part of the curriculum at primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na ruční práce a jejich zařazení do vyučovacího procesu na primární škole. Teoretická část pojednává obecně o základní škole, charakterizuje specifika žáka mladšího školního věku, technickou výchovu s jejím historickým vývojem. Dále vymezuje ruční práce, jejich možné rozdělení a charakteristiku konkrétních vybraných ručních prací. Empirická část vypracovává šetření o míře zařazení ručních prací do výuky na primární škole a vztahu učitelů a žáků k ručním pracím.
Klíčová slova:	Ruční práce, technická výchova, RVP ZV
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused on the handicrafts and their inclusion to the educational process at primary school. The theoretical part deals with primary schools in general, it characterizes pupil's specifics And technical education in their historical content. The thesis also defines handicrafts, distribution of the handicrafts and describes specific chosen handicrafts. The practical part devoted to extent inclusion of the handicrafts into education at primary school and the relationship between teachers and pupils to handicrafts.
Klíčová slova v angličtině:	Handicrafts, technical education, RVP ZV
Rozsah práce:	88 s.
Jazyk práce:	CZ